

Genusskillnader i klassrummet ur elevperspektiv

Med inriktning på grundskolans senare år

Anna-Karin Björkhed
Charlotte Löwinger

Luleå tekniska universitet

Lärarytbildning
Allmänt utbildningsområde C-nivå
Institutionen för Utbildningsvetenskap

Förord

Vi vill tacka vår handledare Marie-Louise Annerblom som gett oss goda råd och feedback på vårt arbete under skrivandets gång. Hennes råd och synpunkter har varit värdefulla. Vi vill även sända ett stort tack till de två skolor som tagit emot oss, såväl lärare som elever, som deltagit i vår undersökning med stort intresse och en positiv inställning. Utan deras hjälp hade vi inte kunnat genomföra vårt examensarbete. Sist av allt vill vi tacka varandra för att vi, trots vissa motgångar som sjukdomar och arbete, har kunnat stötta och motivera varandra till att färdigställa denna uppsats. Det har varit ett givande samarbete med många intressanta och tankeväckande diskussioner och resonemang kring uppsatsens innehåll och formuleringar.

Piteå januari 2006

Anna-Karin Björkhed och Charlotte Löwinger

Abstrakt

Syftet med vårt examensarbete var att undersöka genuskillnader ur ett jämställdhetsperspektiv i klassrummet samt om det sker någon förändring i synen på dessa skillnader hos flickor och pojkar från år 7 till år 9. Vid den empiriska undersökningen har vi använt oss av enkät och observationer. Undersökningen genomfördes vid två grundskolor i Piteå kommun, enkäten delades ut i fyra skolklasser, två klasser med elever i år 7 och två klasser med elever i år 9. Enkäten delades ut till 93 elever, 56 flickor och 37 pojkar och besvarades av samtliga. Observationerna med observationsschema genomfördes i två klasser med elever i år 7 och två klasser med elever i år 9, där förhållanden och beteenden mellan flickor och pojkar studerades. Vårt resultat av enkäten visar att de flesta elever i år 7 och år 9 upplever att flickor och pojkar inte förväntas prestera lika bra i naturvetenskapliga ämnen och idrott, det råder alltså en ojämställdhet mellan könen i detta avseende. Elever i år 7 upplever att det inte finns någon ojämställdhet i utrymme mellan könen i klassrummet medan de flesta flickor i år 9 är av en annan åsikt. Våra observationer visar att överlag får och tar pojkar mer utrymme i klassrummet. De får mer uppmärksamhet och dominerar i taltid. Flickorna får stå tillbaka och förblir osynliga i klassrummet. Det finns en skillnad i elevers upplevelse av könen olikheter från år 7 till år 9. Vid tillsägelser i klassrummet blir pojkar i år 9 oftast tillrättavisade på ett hårdare sätt visar enkäten. Majoriteten av eleverna i år 7 är överens om att det inte förekommer någon skillnad i att vara pojke respektive flicka i klassrummet. I år 9 upplever de flesta flickor att det vid somliga tillfällen finns en ojämställdhet i detta avseende. Det sker en separation i vardagsumgänget mellan pojkar och flickor från år 7 till år 9.

Innehållsförteckning

Förord

Abstrakt

INLEDNING	1
BAKGRUND	2
KÖNENS UTVECKLING.....	3
DEFINITION AV KÖN OCH GENUS.....	4
<i>Genus (Jfr engelskans gender)</i>	5
<i>Jämställdhet</i>	5
<i>Könsroll</i>	5
<i>Kön</i>	5
ÄR OLIKA ÄMNER KÖNSBUNDNA?.....	5
KONTAKTEN MELLAN ELEV OCH LÄRARE I KLASSRUMMET.....	7
HUR POJKAR OCH FLICKOR KOMMER TILL TALS I KLASSRUMMET.....	7
TILLSÄGELSER I KLASSRUMMET.....	9
PEDAGOGISKT ARBETE OCH KÖN.....	11
UPPRÄTTHÅLLANDE AV GENUSGRÄNSER.....	11
GRANSKNING AV LÄROMEDEL I SKOLAN UR ETT GENUSPERSPEKTIV.....	12
JÄMSTÄLLDHETSARBETE I SKOLAN.....	13
FÖRANKRING I STYRDOKUMENT.....	14
<i>Barnkonventionen</i>	14
<i>Skollagen</i>	14
<i>Lpo 94</i>	15
<i>Piteås barn och utbildningsplan 2005-2006</i>	15
SYFTE	16
METOD	16
VAL AV METOD.....	16
UNDERSÖKNINGSPERSONER.....	17
<i>Bortfall</i>	17
<i>Urval</i>	18
<i>Material</i>	18
GENOMFÖRANDE.....	18
<i>Genomförandet av enkätundersökningen</i>	18
<i>Genomförandet av observationer</i>	19
<i>Bearbetning och analys</i>	19
RESULTAT	19
ÅR 7: RESULTAT AV ENKÄT.....	19
<i>År 7: Sammanfattning av enkät</i>	22
ÅR 7: RESULTAT AV OBSERVATIONER.....	22
<i>År 7: Sammanfattning av observationer och kommentarer</i>	23
ÅR 9: RESULTAT AV ENKÄT.....	23
<i>År 9: Sammanfattning av enkät</i>	25
ÅR 9: RESULTAT AV OBSERVATIONER.....	25
<i>År 9: Sammanfattning av observationer och kommentarer</i>	26
DISKUSSION	27
VALIDITET.....	27
RELIABILITET.....	27
RESULTATDISKUSSION.....	28

FORTSATT FORSKNING	30
REFERENSER.....	31
BILAGOR.....	33
BILAGA 1	33
BILAGA 2	37
<i>Observationsschema: Helklass</i>	37
BILAGA 3	38
<i>Figur 1</i>	38
<i>Figur 2</i>	38
<i>Figur 3</i>	39
<i>Figur 4</i>	39

Inledning

Hur mycket av våra traditionella könsmonster för vi vuxna inom skolan över på eleverna? Hur mycket har eleverna med sig från sina hem eller har de redan från daghem eller familjedaghemmen en klar bild vad som är manligt respektive kvinnligt beteende? Kan eleverna redan automatiskt uppfatta de "tysta" koderna som gäller för att passa in i skolans värld, som pojke och flicka? Vi som idag är vuxna undrar ibland var vårt beteende och vad vi förväntar oss av män och kvinnor i vår omgivning egentligen kommer ifrån och vem som bestämt hur det ska vara? Hur mycket uppfattar eleverna av de skillnader som det faktiskt finns i skolan och i klassrummet?

Det var mycket tankar som väcktes redan första skoldagen i höstas när vi var med på inskolningen med våra 7-åringar. Fröken som är en kvinna i femtio årsåldern skrev barnens namn på tavlan. Pojkarnas namn med blått och flickornas namn med rosa. Barnen placerades varannan pojke och varannan flicka. I slutet av dagen läste fröken en saga som avslutades med att flickorna fick geléhallon på en tråd och pojkarna fick Ahlgrens bilar på sina trådar. När vi kom hem fanns en mapp i väskan och på mappen var en blå motorcykel bredvid pojkens namn och han berättade att flickornas mappar pryddes av glittriga blommor. Efter att vi hört oss för med andra föräldrar i olika kommuner var den här inskolningen på inget sätt ovanlig.

Bakgrund

I vår bakgrund har vi valt att redovisa de styrdokument som vi har att rätta oss efter i vårt pedagogiska arbete i skolans verksamhet. Vi har även försökt att ge en förklaring av begreppen kön och genus. Vi redogör för granskning av skolans läromedel ur ett genusperspektiv och att många skolämnen fortfarande är könsbundna. Kontakten mellan elev och lärare beskrivs samt på vilket sätt pojkar och flickor kommer till tals i klassrummet. Vidare skildras skillnader i tillsägelser som flickor respektive pojkar tilldelas i klassrummet.

Skolan skall förbereda eleverna för det samhälle de skall leva och växa in i när skolan tar slut. Samhället idag präglas inte av jämlikhet mellan könen. Kvinnorna diskrimineras i arbetslivet, inom vården och när det gäller pensionssystemet. Männerna har idag svårigheter att ta ut sin föräldradighet som de har lagstadgad rätt till, vilket till exempel kan bero på oförstående chefer och andra män i sin omgivning.

Eleverna i skolan har ett s.k. osynligt nedärvt mönster som de följer och alla elever tar in sina egna erfarenheter in i sina klassrum. Forsberg (2000) menar att det är pojkarna som styr i klassrummet. Lärarnas tid tas mest upp av dem. Flickornas klassrumssituation ser helt annorlunda ut. De har svårt att göra sina röster hörda och hjälp är svårt att få. Forsberg (2000) betonar också att i takt med att det kommer mer manliga lärare, högre upp i årskurserna, gör att pojkarnas beteende och önskemål styr mycket av undervisningen.

Det krävs en medvetenhet hos läraren, inte bara om skillnader i utrymme för de båda könen i klassrummet, utan också om de egna attityderna till kvinnligt och manligt, samt en djupare förståelse för lärarens betydelse som förebild skriver Nilsson (Utbildningsdepartementet, 1993). Om det fanns fler män i förskola och på låg- och mellanstadiet skulle inte pojkarna behöva dra så skarpa gränser mot den kvinnliga personalen. Om pojkarna får ett manligt gensvar, behöver de inte agera ut så mycket gentemot den kvinnliga personalen. Flickorna skulle också få stöd av män att utveckla de ”manliga” sidorna i sin personlighet. Men verkligheten är nu så att på de lägre stadierna domineras personalen av kvinnor. Vilken kvinnobild förmedlar dessa kvinnor till barnen? ”Som lärare måste man vara en klar och seende person, som ser samspelet i klassrummet, ser dominansförhållandena. Om läraren alltför mycket låter gruppen utvecklas på egen hand, finns en risk att pojkarna tar över helt. ”Det innebär att läraren behöver uppmuntra flickorna och dämpa pojkarna” säger Einarsson (Utbildningsdepartementet, 1993). Alla bär inom sig egenskaper som betraktas som maskulina och feminina. Båda könen besitter dessa men de undertrycks med tiden via samhällets värderingar, barnuppfostran och under skoltiden. Det i sin tur kan ha bidragit till att kvinnor och män har undertryckt vissa delar i sin personlighet och hindrats från att beträda nya livsområden.

Flera olika undersökningar tyder på att flickor och kvinnor i skolan och i livet utanför skolan är inriktade på att vara till nytta för andra skriver Hultman och Einarsson (1984). Pojkar och män vill i stället ”bli något” eller ha roligt. I början av skolgången, när skolan

ännu inte är särskilt konkurrens- och yrkesinriktad, trivs flickor bättre än pojkar. Med åren i skolan blir både flickor och pojkar allt mer negativa mot skolan. Undersökningar av elevers egna svar på frågor om säkerhet och trygghet vid t.ex. prov eller vid framträdanden inför klassen visar att pojkarna blir säkrare och mindre ängsliga med åren i skolan anser Hultman och Einarsson. Äldre flickor blir mer ängsliga än pojkar i samma ålder. Hultman och Einarsson (1984) menar att några orsaker till att en del flickor blir tystare och får svårigheter i gymnasieskolan är bland annat att prestationskraven ändras. Det börjar ställas större krav på självständighet och argumentering, politisk orientering och tidningsläsning. Det ställs krav på ett mer självständigt förhållande till undervisningen. Den etablerade väninnegruppen som tidigare haft en stor betydelse för trygghetskänslan splittras ofta. Flickors förhållande till pojkar förändras också.

Könens utveckling

Hägglund (Utbildningsdepartementet, 1993) skriver att pojkar och flickor tilldelas olika roller i relation till omvärlden. Hon konstaterar att samhället tidigt etablerar könsbestämda kontrakt med barnen, där bland annat flickor förväntas förbereda sig för ett yrke inom vård, omsorg och skola. Könstillhörigheter får konsekvenser för hur varje nyfött barn tas emot av omvärlden. Mottagandet formas av vår kulturs föreställningar om manligt och kvinnligt i relation till arbetsfördelning, samhällsfunktioner och social status. Dessa strikta ramar är för den enskilda individen svåra att bryta i och med att vår kultur har en tydlig barriär mot förändring. Det är fortfarande vanligt förekommande att kvinnan stannar hemma med barnen medan mannens ansvar blir att arbeta och försörja familjen. Vidare skriver Hägglund att idag, liksom tidigare, är könsbestämningen knuten till sociala värderingar, där manligt har ett högre värde än kvinnligt. Olika könsskillnader antas bero på att flickor och pojkar socialiseras in i olika roller, vars innehåll bestäms av samhällets föreställningar om vad som gäller för män respektive kvinnor. Hägglund anser att könsocialisation och könsrollsutveckling är ett samhällsprojekt, där skolan spelar en betydande roll. Utbildning och undervisning sker inte på samma villkor för flickor och pojkar. Den ordning som råder mellan könen i samhället är också den som dominerar villkoren för samspelet mellan flickor och pojkar i skolan.

Könsrollen är något som är djupt förankrat i våra personligheter, i vårt språk och i det sociala anser Bjurström (Utbildningsdepartementet, 1993). I och med att könsskillnaderna är inskrivna i ett socialt tolkningsmönster omvandlas biologiskt kön till socialt kön. Problemet med detta tolkningsmönster är att de biologiska egenskaperna ofta förväxlas med psykiska och sociala egenskaper och många gånger tilldelas det ena könet ett högre värde än det andra. Könsrollen är socialt bestämd, men djupt förankrad i våra kroppar och psyken. Enligt Bjurström (1993) förändras våra uppfattningar om könsskillnader, dvs. de sociala tolkningsmönster som används för att definiera könen. Det som för några decennier sedan uppfattades som positiva manliga och kvinnliga egenskaper har idag många gånger negativa förtecken. Idag definieras dessutom det manliga respektive kvinnliga på en rad olika och många gånger motstridiga sätt.

Einarsson och Hultman (1984) anser att omgivningens förväntningar på ett barn anpassas oftast omedvetet efter kön. Förväntningarna styr sedan vårt beteende så att pojkar och flickor från början behandlas olika. Flickor får t.ex. en barnsligare och mjukare tilltalston, medan pojkarna får ett vuxnare och robustare tilltal trots att de i många avseenden betraktas som omognare. Livet igenom är könstillhörigheten djupt präglad i vår personlighet. Könet tilldelas olika stor betydelse i olika åldrar och i olika situationer. Undersökningar visar att barn är relativt könsrollspräglade redan före skolstarten. Enligt Einarsson och Hultman har barnen klara föreställningar om vilka beteenden som hör ihop med respektive kön när de börjar skolan. Flickelevrollen förknippas med harmonisk välanpassning i skolan och pojkelevrollen med utlevelse och bråk.

Definition av kön och genus

Tallberg Broman (2002) skriver att begreppet genus markerar den sociala relationen i kön. Det tydliggör att relationen mellan könen, liksom flickors och pojkars beteenden, egenskaper, sysslor etc., inte är biologiskt givna utan socialt och historiskt konstruerade. Genusbegreppet har ett mycket varierande innehåll och genus är ett socialt, historiskt och kulturellt relaterat begrepp. Genus är också kontextuellt – varje individ är olika beroende på plats, situation och sällskap, men inom vissa genusgränser. Genus beskriver de problematiserade relationerna mellan män och kvinnor och tydliggör maktaspekten i relationen. Vad som är kvinnligt respektive manligt, pojkkänt/flickkänt är relaterat till sammanhang men återskapas i ett hierarkiskt och könsåtskiljande mönster. Det är viktigt att framhålla att det rör sig om processer och inte några givna fakta menar Tallberg Broman (2002). Skolan och dess personal är alla betydelsefulla deltagare i formandet av genus. De bidrar aktivt i bildandet av ”pojke” respektive ”flicka” i skolan och givetvis av sig själva och sina arbetskollegor som kvinnor respektive män. Utformandet av kvinnlighet respektive manlighet är ett resultat av social anpassning och en konstruktion i relation till de omgivande sociala villkoren.

Inom genusforskning talar man om kön och genus, vilket motsvarar engelskans sex och gender. Med kön, eller biologiskt kön, avses biologiska förhållanden specifika för män och kvinnor t.ex. kromosomer och könsorgan. Genus, eller socialt kön, syftar på sociala, kulturella och psykologiska aspekter av att vara kvinna och man. Vilka förväntningar och normer finns kring kvinnor och män och hur påverkar det individerna? Hur utövas makt och inflytande i relation till könen? Genusforskare talar också om ”doing gender”, alltså hur vi hela tiden skapar genus, maskulinitet och femininitet, i relation till andra. Som individer beter vi oss olika beroende på vilka vi har omkring oss – och samma beteende tolkas på olika sätt beroende på om individen är en man eller kvinna. Genus är en social och kulturell konstruktion. Det betyder att genus skapas genom ett kontinuerligt samspel mellan strukturella förhållanden och uppfattningar relaterade till kvinnligheter och manligheter. Genus som struktur är uttryck för hur kön knyts till makt, till exempel privilegier i samhället. Vidare problematiserar genusforskning relationer och beroende mellan kvinnor och män som individer (Statens folkhälsoinstitut, 2005).

Länsstyrelsen har i uppdrag av regeringen att arbeta för att de nationella jämställdhetsmålen får genomslag i länet. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom livets alla områden. De har ett tydligt ansvar och uppgift att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. Definitioner och begrepp för genus, jämställdhet, könsroll och kön finns beskrivna inom jämställdhetsområdet:

Genus (Jfr engelskans gender)

Det sociala könet, dvs. ett begrepp som avser sociala skillnader mellan könen i motsats till biologiska (Länsstyrelsen, 2005).

Jämställdhet

Jämlikhet mellan kvinnor och män. Jämställdhet innebär att kvinnor och män skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet och i samhället (Länsstyrelsen, 2005).

Könsroll

Kön sorterar kvinnor och män och tilldelar oss olika könsroller. Könsrollerna bygger på traditioner och föreställningar och styr i hög grad våra förväntningar på vad kvinnor och män är, gör och får göra (Länsstyrelsen, 2005).

Kön

Kön avser biologiska skillnader mellan kvinnor och män. Forskare och praktiker använder ofta kön synonymt till genusbegreppet men i sammanhanget socialt och kulturellt kön (Länsstyrelsen, 2005).

Är olika ämnen könsbundna?

Einarsson och Hultman (1984) anser att den genomsnittliga aktiviteten för pojkar och flickor varierar beroende på vilket ämne som en viss lektion ägnas åt. I svenska är elevaktiviteten jämnt fördelad mellan könen. I engelska dominerar oftast flickorna och tar mer initiativ medan i ämnen som samhällskunskap och matematik har pojkarna en större aktivitet under lektionen. Detta beror bland annat på att engelskan och andra främmande språk uppfattas som ett traditionellt flickämne.

Olika ämnen har tidigare varit tydligt könsmärkta och helt reserverade för det ena könet skriver Tallberg Broman (2002). Idag är alla kunskapsområden formellt öppna för alla, oavsett kön och bakgrund. Men många ämnen och discipliner har en tydlig genusrelaterad historia som verkar köns sorterande, vilket byggts in genom många verksamma traditioner. Ett ämnes könsbundenhet har betydelse för hur eleverna ser på sin egen relation till det och på hur de ser på framgång och misslyckande inom ämnet.

Tallberg Broman (2002) påpekar att ett ämnes könsbundenhet leder till att man inte behöver bry sig så mycket om det andra könets ämnen. Det betyder kanske inte så mycket för flickor om de är dåliga i matte, det är förväntat och till och med önskvärt. Flickornas lägre självvärdering är speciellt utmärkande i manligt tillskrivna områden. Dessa framstår som svåra. Flickor bedömer sig också som mindre kompetenta i matematik, trots att de presterar lika bra. Tallberg Broman (2002) redovisar olika studier om elevers synpunkter på könssegregerad undervisning. De elever som arbetat könssegregerat framförde positiva erfarenheter, framför allt flickorna. De framhöll att de i könsuppdelade grupper fick mera gjort. De vågade mer, kunde ställa andra frågor osv. Även pojkarna hade positiva kommentarer, dock ej lika tydligt. Grundinställningen hos dessa högstadieelever var följande; En gemensam undervisning för både flickor och pojkar är basen. Tillfällig könsuppdelning utgör en möjlighet vid vissa moment och i vissa ämnesområden. Vid könsuppdelad undervisning får många flickor en möjlighet att framhäva sig i och med att pojkar tar en stor del av utrymmet i undervisningen vid samundervisning både psykiskt och fysiskt. Grupper av flickor framhäver också andra kvaliteter i könsuppdelad undervisning. De får därigenom andra möjligheter, de kan inta andra roller och träda fram mera. De kan inta ett mer aktivt lärandesätt.

Tallberg Broman (2002) redogör även för studier om elevers självskattning, dvs. hur flickor och pojkar ser på sina framgångar och sin "duktighet". Resultaten från en enkätundersökning som besvarades av 550 högstadieelever år 7-9 visar bland annat att flickorna skattar sig lågt medan pojkarna övervärderar möjligen sin kompetens, sin duktighet. Flickorna illustrerar en urgammal kvinnlig dygd, "att inte framhäva sig själva". Men detta upplevs som problematiskt anser Tallberg Broman (2002). Flickornas nedskattning av sin duktighet i de naturvetenskapliga ämnena påverkar deras tilltro till sin förmåga att se området som sitt och att se möjligheten av att välja naturvetenskapliga eller tekniska utbildningar och arbeten i sin framtid.

Gulbrandsen (1994) redovisar olika undersökningar som gjorts av några forskare att flickor oftast får bättre resultat än pojkar på matematikuppgifter. Enligt Gulbrandsen (1994) finns det andra studier som hävdar att pojkar är lika bra på matematik som flickor. Resultat från en undersökning som gjordes i Norge 1985 visar att flickor är bättre i alla ämnen med undantag för matematik och idrott, där pojkarna var lika bra. Gulbrandsen (1994) skriver att en bidragande orsak till att flickor väljer bort bland annat fysikämnet är att det upplevs som kallt, slutet och auktoritärt. Abstraktionsnivån gör ämnet otillgängligt för en majoritet av elever. Ämnet saknar exempel på vardagliga tillämpningar och sociala anknytningar och det är framförallt flickorna som drabbas av en sådan uppläggning. Flickorna utvecklar en negativ attityd till ämnet, de finner det föga intressant, det saknar relevans såväl för dem personligen som för samhället. Pojkar har i stort sett samma uppfattning men det verkar som om detta inte spelar så stor roll för dem. De förhåller sig mer instrumentellt till ämnet, dvs. de ser det som ett medel att nå ett mål, medan flickorna är mer upptagna av att ämnet ska vara meningsfullt i sig.

Kontakten mellan elev och lärare i klassrummet

Tallberg Broman (2002) hävdar att flickor är mer orienterade mot en personlig kontakt med läraren, mot makt i personliga relationer mer än i det offentliga klassrummet. Läraren betyder mycket för om flickorna tycker om ett ämne eller inte. Flickorna förklarar även framgång och misslyckande som mer relaterat till läraren.

Gulbrandsen (1994) anser att lärare har ofta olika förväntningar på flickor och pojkar. Flickor betraktas som plikttrogna och ordentliga. Pojkar får fler kommentarer och beröm för kunskapsinnehållet medan flickorna oftare får beröm för att arbetet är fint gjort. Lärare har en benägenhet att berömma flickorna för att de har fint i sina böcker när de i stället borde ta sig tid att kommentera kunskapsinnehållet. Det finns flera undersökningar som visar att lärare, oavsett kön, förväntar sig mer av pojkarnas kunskapsmässigt. Gulbrandsen (1994) ställer sig frågande till om flickor möts med lägre förväntningar än pojkar i ett visst ämne till exempel matematik, vad händer då med deras prestationsförmåga?

Gulbrandsen (1994) menar vidare att personalen i skolan måste försöka skapa så rättvisa förhållanden som möjligt och det på två områden; genom att få ett medvetet förhållande till sina egna undervisningsmetoder så att ett undertryckande av flickor motverkas. Detta är svårt att genomföra i praktiken och därför kan det vara en bra idé att skilja könen åt under vissa lektioner så att flickorna kan få ta del av lärarens fulla uppmärksamhet ibland. Läraren kan bidra med mycket, bland annat genom att hjälpa flickor att se sina starka sidor, organisera undervisningen så att det blir lättare för flickorna att komma fram med sina erfarenheter och åsikter och att hjälpa dem att själva se vad de utsätts för. Men i slutändan är det ändå flickorna själva som måste stå för förändringen.

Hur pojkar och flickor kommer till tals i klassrummet

Einarsson och Hultman (1984) beskriver hur de olika könen intar olika roller i skolan som sedan förstärks skoltiden igenom, beroende på hur läraren till exempel bemöter och kommunicerar med flickorna och pojkarna. Flickor har tydliga svårigheter att komma till tals i klassrummet. De intar ofta en passiv roll. Undersökningar utförda av Einarsson och Hultman visar att hur mycket en elev pratar i klassrummet under en skoldag är olika fördelat bland pojkar och flickor. Einarsson och Hultman (1984) anser att förhållanden skiljer sig åt mellan könen. I varje klass finns ett litet antal elever som pratar relativt mycket. I genomsnitt brukar det vara tre till fyra pojkar och en till två flickor. Majoriteten av eleverna talar väldigt lite under en skoldag på offentlig nivå. I de flesta fall rör det sig om någon eller några meningar på förmiddagen och eventuellt några enstaka ord på eftermiddagen eller tvärtom. Det finns även en liten grupp som praktiskt taget aldrig säger någonting på offentlig nivå. Den gruppen brukar bestå av fyra till fem flickor och eventuellt någon pojke i varje klass.

Observationer i klassrum visar att en betydande skillnad föreligger i hur pojkar och flickor får ordet skriver Einarsson och Hultman (1984). Flickor räcker upp handen och får ordet, mer än dubbelt så ofta som pojkarna. Pojkar får mer utrymme i klassrummet än flickor och de får ordet tre gånger så ofta genom att läraren ger dem en direkt fråga utan att de räckt upp handen eller att de tar ordet själva. Oftast använder läraren den direkta frågan som ett verktyg att hålla reda på de stökiga eleverna. Många gånger kan inte pojkarna ge det rätta svaret, varvid läraren behöver vidareutveckla svaret tillsammans med pojkarna. Detta är särskilt tydligt i de klasser där pojkar har en mer framträdande roll än vad flickor har. I en del klasser tar flickorna mer plats i klassrummet och där varierar könsrollsmönstren beroende på ämne. Flickorna får lära sig att lyssna på pojkarna medan pojkarna har svårigheter med att lyssna på flickorna. I klassrummet fostras flickor till att visa tålmod, vänta, ge upp, rycka på axlarna och inte ta strid.

Även Gulbrandsen (1994) hävdar att pojkar får mer av lärarens tid än flickor och i de situationer där detta inte förekommer så tar de sig tid. En studie gjord av bland annat Gulbrandsen visar att lärare, oavsett kön, i genomsnitt ägnar 2/3 av tiden åt pojkarna, vilket innebär att pojkar i allmänhet får mer undervisning av läraren medan flickorna dessvärre missgynnas och hamnar i skymundan. Pojkar får mer uppmärksamhet eftersom de hörs mer och är bättre på att ta för sig. Gulbrandsen (1994) menar att i de fall där läraren med avsikt försökt fördela sin tid mer rättvist mellan flickor och pojkar, har läraren efteråt upplevt att flickorna fått ta del av den största lärartiden. Även pojkarna uppfattade en orättvisa i lärarens fördelning av bland annat antal frågor. Gulbrandsen (1994) skriver vidare att den bästa tjänst läraren kan göra flickorna är att skapa ett klimat i klassrummet, där det är lättare för dem att säga sin mening, lättare att föreslå förändringar som de har fördel av och att stödja dem när de vill göra något av sin situation. Samtidigt måste läraren förbereda dem på att åtgärder från deras sida kan leda till motreaktioner. Det är lättare att ta motgångar om man är förberedd.

Försöker man rubba ett visst maktmönster så skapar det reaktioner. Förhållandet mellan kvinnor och män i samhället och mellan flickor och pojkar i skolan är ett maktförhållande. Även om alla är individer med sina olikheter är inte förhållandet mellan flickor och pojkar ett förhållande som mellan till exempel kort och långt hår anser Gulbrandsen (1994). Det är ett förhållande mellan grupper där den ena gruppen har större fördelar än den andra. Det är det ena könet som bestämmer mest hur saker och ting ska vara, vad som är normalt mellan människor. Det är det ena könet som bestämmer vilka som ska ha mest att säga till om, mest tid, fritid, pengar, uppmärksamhet och utrymme. Den parten som har mest kommer naturligtvis att reagera när saker tas från dem. Det som kvinnor och flickor vill ha kan de inte bara få utan det måste de slåss för. När flickor vill ha mer av lärarens tid tar de tid som pojkarna är vana vid att få. När flickor har önskemål om andra aktiviteter än vad pojkarna är vana vid att ha under till exempel idrotten, så upplevs det som att det tar för mycket utrymme. Enligt Gulbrandsen (1994) handlar det om intressekonflikter, eller en kamp om rätten att bestämma. Skolan avspeglar samhället. De maktförhållanden som existerar i samhället kan även återfinnas i skolan. Det är inte särskilt konstigt att flickor är förtryckta i skolan när det finns ett kvinnoförtryck i

samhället. Det kommer ingen och ger kvinnor högre lön eller större inflytande. Varje liten förändring till det bättre har kvinnorna kämpat för i årtal.

Enligt Öhrn (Utbildningsdepartementet, 1993) verkar både lärare och elever vara medvetna om de grundläggande könsmonster som finns i klassrummet, men det finns samtidigt en genomgående tendens till överskattning av flickors deltagande och underskattning av pojkars, dvs. man tror inte att pojkar tar så stort utrymme som de faktiskt gör. De allra flesta studier av livet i klassrummet visar att pojkar dominerar, de syns och hörs mest. I klasser där det omvända sker, att flickor är utåtriktat aktiva och utmärker sig i klassrummet, intar flickorna ofta en stark ställning som grupp. De upplevs i hög grad synliga som grupp men som individuella personligheter framstår de ganska vagt. Uppenbarligen drabbas inte bara tysta och tillbakadragna flickor utan även utåtriktat aktiva flickor av en individuell anonymitet. Öhrn (1993) menar att flickorna blir synliga men ej sedda.

Tillsägelser i klassrummet

Studier i klassrummet visar skillnader i hur mycket ris och ros flickor respektive pojkar får ta emot, även utformning av beröm och kritik skiljer sig åt mellan könen skriver Einarsson och Hultman (1984). Den typ av tillsägelser som tilldelas pojkar är ofta av varierande slag, från korta och relativt milda tillsägelser till ordentliga och omfattande utskällningar. Flickors tillsägelser är däremot oftast av mild karaktär. Även Josefson (2005) skriver att pojkars aggression rättas med tillsägelse i stället för genom samtal. Den största skillnaden ligger i lärarens sätt att anmärka på flickor och pojkar (Einarsson och Hultman, 1984). Vid utskällningar protesterar inte flickor lika starkt, vilket får till följd att de möts av kritik som är av det mjukare slaget. Pojkarnas bråk tar tid från undervisningen, tar krafter från läraren, tar uppmärksamheten från de välanpassade eleverna, som huvudsakligen är flickor. Bråkets utövning och straff vänjer pojkarna vid att tåla hårdare tag och vid att vara i händelsernas centrum. Flickorna vänjs ofta vid att acceptera en mer undanskymd åskådarrull.

Även Tallberg Broman (2002) menar att pojkar ses som mer socialt omogna och ”behövande”, vilket bidrar till att de får och tar mer av lärarens uppmärksamhet. Pojkar får fler tillsägelser men de tillåts också mer. Regelbrott, störning och avvikelser accepteras i större utsträckning än samma beteende hos flickorna. Den uppmärksamhet som pojkar beskrivs få är alltså av såväl positiv som negativ art. Om läraren riktar mycket av sin uppmärksamhet mot flickorna och tar upp ämnen som inte intresserar pojkarna, blir pojkarna stökiga.

När flickor bråkar i klassrummet är toleransen inte lika hög som när pojkarna gör det anser Öhrn (Utbildningsdepartementet, 1993). Detta beror på att flickorna bryter mot de förväntningar om hur de ska vara medan bråkiga pojkar agerar på ett sätt som stämmer väl överens med de givna förväntningarna. Flickor anses vara lättare att disciplinera men svårare att handskas med när de bråkar. Pojkar anses ställa till bekymmer genom att de pratar för mycket och för högljutt men det är flickor som läraren hamnar i konflikt med.

Problemet verkar framförallt vara flickors sätt att reagera på kritik, de anses reagera för personligt. De har svårare att ta en tillrättavisning och sedan låta den vara glömd till skillnad mot för pojkarna. Att flickor tenderar att reagera alltför personligt kan ses utifrån att de faktiskt har en annan relation till läraren än vad pojkar har. Tidigare forskning om könsskillnader i elevernas skolsituation visar genomgående att pojkar har en betydligt mer framträdande roll i klassrummet. Pojkarna tar och får även mer uppmärksamhet av läraren. De tar även mer plats rent fysiskt. Pojkarna blir dessutom mer synliga i klassrummet via sitt sätt att agera, de får också mer positiv uppmärksamhet för sitt skolarbete och även mer kritik. Den kritik som pojkarna får ta del av i större utsträckning rör uppförande, inte skolarbete och prestationer. Fortsättningsvis skriver Öhrn (1993) att vissa studier tyder på att pojkar och flickor tilldelas olika slags uppgifter och fyller på så sätt olika funktioner i undervisningen. Flickor får i större utsträckning uppdrag som är av en reproducerande karaktär medan pojkarna får fler producerande kunskapsuppgifter, där de ges en chans till fler utvecklingar och beskrivningar. Öhrn menar att sättet som pojkar tar och får merparten av lärarens uppmärksamhet och tid hör samman. Det beror på att pojkars handlingar ofta är av den karaktären att läraren känner sig tvungen att ta itu med dem, för att behålla kontrollen i klassrummet och för att ge respons.

Även Einarsson och Hultman (1984) är av den meningen att läraren ägnar mer tid åt pojkarna av disciplinära skäl. Om en lärare ägnar sig för mycket åt en flicka, finns en risk att pojkarna blir för högljudda och bråkiga. Det är inte alltid så att en elev som är utåtriktad blir synlig för läraren medan en mer tillbakadragen elev hamnar i skymundan skriver Öhrn (1993). Här handlar det istället om vem eleven är. Tysta pojkar förblir "synliga" och lyfts fram av läraren fast att de drar sig undan medan tillbakadragna flickor förblir osynliga. Flickor och pojkar förhåller sig på olika sätt till den sociala omgivningen. Det handlar främst om att de delvis lever skilda slags liv, möter olika villkor och erhåller med tiden olika erfarenheter, och mot bakgrund av detta kommer de att utveckla olika sätt att förhålla sig till den sociala omgivningen. I flickors förhållningssätt finns en orientering mot personliga relationer medan pojkar orienterar sig mer mot aktiviteter och hierarkiska gruppstrukturer. Öhrn (1993) menar att dessa skillnader tydligt kan urskiljas i klassrummet, där flickor och pojkar beter sig på olika sätt i förhållande till lärare och klasskamrater. Pojkars position stärks i gruppen såväl som i klassrummet, och här får de också social bekräftelse. Flickor däremot försöker etablera personlig kontakt med lärare och klasskamrater, det är inte lika eftersträvarvärt att utmärka sig i klassen. Det som i hög grad kännetecknar livet i de flesta klassrum är att göra sig hörd och utmärka sig i och inför en stor grupp. Dessa villkor stämmer bättre överens med pojkarnas förhållningssätt än flickornas. Det är framförallt pojkar som hävdar sig i klassrummet och som är intresserade av att göra det. Flickor å andra sidan är mindre beroende av klassen för att erhålla social bekräftelse men det betyder inte att de är ointresserade av att visa sina kunskaper och få svar på sina frågor. Det innebär inte heller att de är ointresserade av att delta i diskussioner i klassrummet, men det är däremot viktigt att innehållet känns relevant.

Pedagogiskt arbete och kön

Gannerud (2001) anser att en genusrelaterad makt- och arbetsfördelning kan ta sig många olika uttryck i skolan. Forskning om interaktionsmönster, dvs. samspel mellan könen i klassrummet visar att pojkar som grupp dominerar lektionerna och får mer uppmärksamhet och tid av läraren än flickor. Pojkar och deras lek dominerar utrymmet även under raster på skolgården. När det gäller personal på olika positioner och tjänster inom skolans ram, finns en könsarbetsdelning som speglar den segregerade könsarbetsdelningen i samhället. Denna är både vertikal, vilket innebär att manlig personal i högre utsträckning befinner sig på positioner med högre status och horisontell, dvs. att det finns en könssegregering mellan olika arbetsområden.

Upprätthållande av genusgränser

Tallberg Broman (2002) beskriver hur viktigt det kan vara att upprätthålla genusgränser. Dessa gränser bevakas av såväl lärare som skolkamrater. Det finns en risk att manligheten respektive kvinnligheten kan gå förlorad eller hotas om man ägnar sig åt fel saker, fel yrken, fel ämnen osv. Överträdelser karakteriseras av ett omanligt eller okvinnligt beteende. Genusgränserna är dock i vår nutida kultur öppna på ett markant annorlunda sätt än tidigare. Överskridande av genusgränser kan vara högst möjliga. Vissa beteenden, aktiviteter och förhållningssätt är mer kvinnligt könsmärkta och mer möjliga och sedda som lämpade för flickor och andra mer pojkmärkta eller förknippade med pojkar. Många historiska exempel finns på reaktioner på gränsöverträdelser i form av bestraffningar, förnedringar, förlöjliganden etc. Det tycks vara så att det är farligare eller värre för en pojke eller man att överträda acceptabelt beteende för sitt kön. Att vara en flickaktig pojke, att bete sig som en kärring, mjukis eller som ett fruntimmer utmanar starkare än flickors utvidgning av sina genusgränser.

Genom att förskolan och skolan förändrats från en ganska nationell institution till en mångkulturell verklighet, så har de sätt man kan vara flicka och pojke blivit mycket mer varierande. De förväntningar som finns på elevernas könsrelaterade beteende är betydligt varierade och motsägelsefulla menar Tallberg Broman (2002). Genusvariationen har ökat markant. Lärares krav och förväntningar är dock könsrelaterade. Den osynliga läroplanen där klassrummets regler är olika för de båda könen. Gränserna för beteendet i klassrummet är relaterat till kön. Överträdelser betraktas och bestraffas olika beroende på vem som utfört handlingen. Eleverna lär sig de olika regelsystemen och skapar sina strategier för att hantera det utrymme som finns.

Vidare hävdar Tallberg Broman (2002) att barn lär sig tidigt hur man skall bete sig som pojke respektive flicka och var gränserna dras. Många studier visar på skillnader mellan flickors och pojkars beteende i förskola och skola. Tallberg Broman (2002) anser att elever tillåts och stimuleras till olika beteendemönster. De tilldelas olika uppgifter i samspelet som äger rum i klassrummet. På det sättet tilldelas och tar de sig olika

utrymmen i det fysiska rummet. I dessa processer är läraren och pedagogen aktivt medverkande. Olika situationer tolkas olika beroende på vem som befinner sig i dem. Handlingar värderas efter kön. Samma beteende, aktivitet eller prestation bedöms utifrån olika kriterier, beroende på kön. Exempelvis bemöts pojkars gränsöverskridande inte på samma sätt som flickors, pojkars tal rakt ut i klassrummet ej heller som flickors, pojkars skämtande med den vuxne ses inte på samma sätt som detta beteende från en flicka osv. När eleverna möter skolan möter de också olika genusrelaterade förhållningssätt och bedömningar. De formas, positioneras och positionerar sig på olika sätt inom de möjligheter och gränser som föreligger.

Enligt Tallberg Broman (2002) formas barn och elever genom genusrelaterat lärande. De kan ta olika psykiska och fysiska "rum" i besittning i skolan. Genusgränserna är dock i vår nutida kultur öppna på ett annorlunda sätt än tidigare. Överskridandet av genusgränser kan vara möjligt. I många fall finns inga gränser alls för vad som är acceptabelt för en flicka eller en pojke. Men kombinationen av olika mönster kan vara mer eller mindre tillåtet för en pojke respektive en flicka. Båda utmanar vid överträdelser, dock kanske så att pojken med många fler feminint placerade mönster blir mer "töntförklarad" och marginaliserad, än flickan med högt rangordnade maskulinitetsbeteenden och egenskaper.

Fortsättningsvis skriver Tallberg Broman att flickor oftare beskrivs som duktiga och flitiga, de tilldelas och tar uppgiften som hjälpfröknar och ordningsskapare. Detta kan bland annat visa sig vid placering av pojkar och flickor i klassrummet. En skötsam flicka placeras mellan två pojkar som uppfattas som stökiga. Flickorna får tidigt lära sig att ta ansvar för att hålla samman lektioner i motsats till pojkarnas mer lekfulla och tävlingsinriktade förhållningssätt.

Även Einarsson och Hultman (1984) beskriver flickornas fostrande roll och hur de får lära sig att vara tålmodiga och vänta på sin tur. I allmänhet är det ofta en flicka som vid sidan av sin elevroll också har rollen av "hjälp lärare" som biträder den riktiga läraren på olika sätt.

Granskning av läromedel i skolan ur ett genusperspektiv

Tallberg Broman (2002) skriver att läromedlen har uppmärksammats tidigt i olika jämställdhetsprojekt och i genusforskning. Granskning av läromedel, av budskap och av bilder har redovisat hur de mer speglar erfarenheter förknippade med män än med kvinnor. Kvinnors och flickors osynlighet är påtaglig i skolans studielitteratur. Detta visar sig tydligt i undersökningar som bland annat omfattat böcker inom de naturvetenskapliga ämnena. Granskning av läromedel visar ofta att pojkars intressen är mer betydelsefulla än flickors. Kvinnor och flickor påträffas i bakgrunden och det blir påtagligt att det är männens åsikter, behov och intressen som hamnar i centrum och ses som betydelsefullt.

Även Gannerud (2001) skriver att typiska könsmonster återfinns i läroböcker, det är främst mäns litteratur och mäns verksamheter som dominerar i läromedel och i

undervisning. De kunskapsområden eller ämnen som i dagens samhälle är manligt kodade till exempel matematik och naturvetenskap, tillskrivs ofta ett högre värde.

Jämställdhetsarbete i skolan

Under året 2005 har det kommit flera nya böcker som tar upp hur man arbetar med könsroller i samhället och i skolan. När vi var i kontakt med Klas Viklund på Svenska filminstitutet så skickade han oss en kartong med böcker som vi fann mycket intressanta för vårt arbete. Boken *Först såg vi en film* (2005) innehåller röster och reportage om jämställdhet i skolan där elever, lärare och forskare uttrycker sina åsikter, erfarenheter och argument. Materialet visar på hur lärare tillsammans med sina elever använder film i undervisningen och skapar på så sätt idéer på hur man ska upplysa och utveckla arbetet med upplysning om kön (SFI 2005).

Katrineholms kommun skapade projektet "Skola, Media, Genus". Målet var att få eleverna med i förberedelserna, genomförandet och uppföljningen. Hela projektet omfattade 3000 elever och 350 pedagoger. Det diskuterades, genomfördes gruppövningar och visades film. Ett samarbete med Rfsu och Rfsl inleddes. En skola arbetade med utställning under temat kärleksvecka och en annan skola i Katrineholm tog upp hur pojkar och flickor förväntas vara och eleverna blev mycket förvånade över vilken felsyn könen har på varandra: "Skola, Media, Genus har väckt engagemang och att använda sig av filmvisningar har visat sig vara ett bra sätt att skapa debatt" (sid. 40)

Elever i år 4 i Stenungsund fick prova på att byta socialt kön efter att de sett filmen *Tur och retur* (Svenska filminstitutet, 2004) som problematiserar vad det innebär att vara pojke respektive flicka skriver Lindgren (Skolvärlden nr7, 2005). Eleverna fick under en dag möjlighet att fundera på skolsituationer med typiska flick- och pojkbeteenden. Tanken bakom det genusöverskridande projektet var att lyfta fram fördomar om hur det är att vara pojke respektive flicka, stärka elevernas självförtroende och öka elevernas tolerans mot avvikelser från normen.

Svaleryd (2000) skriver:

Ett aktivt jämställdhetsarbete i skolan måste börja med att hos lärare och skolledare skapa medvetenhet om könsmonster och att vi upprätthåller den då kan vi göra något åt det." Grundläggande för ett jämställdhetsarbete är att stärka elevernas självkänsla och det är först när barnen känner sig trygga dom törs vara gränsöverskridande (sid.33)

Svaleryd tror vidare att det går att skapa en balans mellan pojkar och flickor. Att det också är en kunskapsfråga och att göra eleverna medvetna att dem är olika könsbundna kan skapa en mer jämställd skola.

Josefssons *Genus - hur påverkar det dig?* (2005) vänder sig till elever i de senare åren i grundskolan samt gymnasiet. Tanken med Josefssons bok är på att ett så enkelt och lätt beskrivligt språk ge en överblick vad genus är och vad genus påverkar. Fakta blandas med forskningsrön. Tanken är att eleverna ska få kunskap i ämnet för att kunna reflektera över värderingar attityder och beteende. Boken är indelad i sju kapitel och avslutas med

ett kapitel som ger tips och metoder till eleverna så det kan förhålla sig friare till dom förväntningar som finns till dom olika könen. Boken ställer många intressanta frågor som är mycket användbara i klassrummet. Josefson (2005) betonar i början av boken att många tror att det inte spelar någon roll om man är tjej eller kille. Många tror också att alla oavsett kön har samma möjligheter att välja utbildning och att få ett bra arbete.

Josefsson (2005) anser att det finns några viktiga aspekter som påverkar möjligheterna i livet så som; familj och uppväxt, vilken skola man går på, vem man umgås med, vad som sägs i tidningar och på Internet samt vilket kön man tillhör.

Josefson ger också exempel på biologiska förklaringar när det gäller skillnader mellan pojke och flicka.

Förankring i styrdokument

Barnkonventionen

Den 20 november 1959 antog FN: s generalförsamling en enhälligförklaring om barnets rättigheter. Det var början till att barns rättigheter kom mer i fokus. Senare kom konventionen i dagligt tal benämnas med barnkonventionen och fick ett nytt utseende och innebörd 20 november, 1989. Den omfattar barn och ungdomar till arton år om inte barnet som i vissa länder blir myndigt tidigare i sitt hemland.

Barnkonventionens inledande 41 artiklar omfattar: barnens rätt till liv, utveckling, omvårdnad, mat, skolgång etc.

Artikel 2 lyder:

Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt (Överenskommet! 1994).

Skollagen

En av skolans största uppgifter är att grundlägga värderingar. Skollagens portalparagraf lyder:

Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Särskilt skall den som verkar inom skolan främja jämställdhet mellan könen (Skollagen 1 kapitel §2).

Den nya skollagen som kom 1998 innefattade en viktig omnämning som innebar att alla som arbetar inom skolan är skyldiga att se till att könsmobbing inte förekommer.

Lpo 94

De grundläggande värderingarna ska vila på demokratins grund. Dessa värden skall genomsyra skolans arbete, läroplan och dess kursplaner:

Människolivets Okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värden, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. (Lpo 94, sid.1).

Vidare står det följande:

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts i skolan och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den ska ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla förmåga och intressen oberoende av könstillhörighet (Lpo 94, sid.1).

Piteås barn och utbildningsplan 2005-2006

Barn och utbildningsnämnden har antagit ett handlingsprogram för att motverka all kränkande behandling inom förskola och skola. Inom värdegrundsarbetet har de satt upp några mål att uppnå:

att följa barnkonventionen

att skapa trygghet

Samtliga som arbetar med barn ska verka för jämställdhet:

verka för jämställdhet i alla verksamheter

verka för att uppnå en jämnare könsfördelning i det som är valbart för eleven
skall aktivt motverka traditionella könsmonster och könsroller.

Vidare ska målet vara:

Alla studerande ska känna att de behandlas lika och ges samma möjligheter. Att alla studerande tar aktiv ställning mot män/pojkers våld mot kvinnor/flickor. (Barn och utbildning, Piteå kommun sid. 11).

Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka genusskillnader ur ett jämställdhetsperspektiv i klassrummet samt om det sker någon förändring i synen på dessa skillnader hos flickor och pojkar från år 7 till år 9.

Med genusskillnader i ett jämställdhetsperspektiv syftar vi i detta sammanhang på elevers upplevelse av skillnader inom följande områden:

lärarens bemötande

utrymme i klassrummet

förväntningar på prestation

könsskillnader allmänt mellan könen

diskriminering – jämställdhet

attitydpåverkan till könsroll

läroböckernas beskrivning av könsskillnader

Metod

Vi har använt oss av enkät och klassrumsobservationer för att undersöka genusskillnader i klassrummet ur ett jämställdhetsperspektiv samt om det sker en förändring i synen på dessa skillnader hos flickor och pojkar från år 7 till år 9.

Val av metod

Vid utformandet av enkäter framhåller Patel och Davidson (1996) två aspekter att ta hänsyn till när man arbetar med frågor för att samla information. Dels bör man tänka på hur mycket ansvar som lämnas till intervjuaren när det gäller frågornas utformning och inbördes ordning. Detta kallas grad av standardisering. En hög grad av standardisering används vid enkäter där frågorna är utformade på så sätt att varje person svarar på likalydande frågor i samma ordning. Dels bör man tänka på i vilken utsträckning frågorna är fria för intervjupersonen att tolka fritt beroende på sin egen inställning eller tidigare erfarenheter. Detta kallas grad av strukturering. Vid användandet av fasta svarsalternativ är graden av strukturering hög medan om intervjupersonen däremot får större frihet att ge utförliga svar är graden av strukturering låg. I och med att intervjuer och enkäter bygger på frågor, innebär det att intervjuaren är hänvisad till individernas villighet att svara på dessa frågor. Det är därför viktigt att intervjupersonen motiveras till att svara så sanningsenligt som möjligt för att erhålla tillförlitliga svar, genom att klargöra syftet med intervjun eller enkäten och betona att just deras bidrag är viktiga. Det är dessutom av stort värde att klargöra för de berörda hur deras bidrag kommer att behandlas, om de är konfidentiella eller inte och att deras identitet inte avslöjas.

Vid den empiriska undersökningen valde vi att observera hur flickor respektive pojkar förhåller sig till varandra i år 7 och år 9. Dessa observationer gjordes under fyra

lektionstillfällen i helklass. Genom att använda sig av observationer kan vi validera elevernas utsagor mot deras beteenden som vi kan se under observationerna och på så sätt erhålla en uppfattning om dessa överensstämmer med varandra. Patel och Davidson (1996) skriver att:

Observationer är framförallt användbara när vi ska samla information inom områden som berör beteenden och skeenden i naturliga situationer. Med observationsmetoden kan vi studera beteenden och skeenden i ett naturligt sammanhang i samma stund som de inträffar.

De beteenden som vi har valt att observera mellan flickor och pojkar i klassrummet är främst verbala yttranden, interaktionen mellan könen och känslouttryck. Patel och Davidson (1996) skriver att observationsmetoden kan användas i olika syften, bland annat för att komplettera information som har samlats in med andra tekniker. Den är även relativt oberoende av individers villighet att lämna information. En nackdel med observationsmetoden som Patel och Davidson betonar är att det kan vara svårt att fånga in och förutsäga förekomsten av spontana beteenden.

Den typ av observation som vi valde att använda oss utav vid den empiriska undersökningen var ostrukturerad, vilket innebär att observationer används för att inhämta så mycket information som möjligt kring ett visst område. Vid dessa observationer har vi inte något utprovat observationsschema utan istället registrerar observatören det mesta. De observationskategorier som vi använde oss av var beteenden som verbala yttranden, interaktionen mellan flickor och pojkar och känslouttryck. Patel och Davidson (1996) skriver att vid en ostrukturerad observation består observatörens registrering ofta i att skriva ner nyckelord. När observationstiden är slut, är det viktigt att observatören skriver ner en fullständig redogörelse över sina observationer så fort som möjligt.

I observationssituationen valde vi att delta i undervisningen. Enbart läraren kände till målet med observationen. Patel och Davidson (1996) anser att om den deltagande observatören är okänd i gruppen kommer han/hon inte att påverka individernas beteende på samma sätt som det finns risk när observatören är känd. En känd observatör kan observera och registrera sina observationer när han vill.

Undersökningspersoner

Enkäten besvarades av sammanlagt 93 elever, 56 flickor respektive 37 pojkar på två grundskolor i Piteå kommun. Observationerna med observationsschema genomfördes i två klasser i år 7 och två klasser i år 9.

Bortfall

På den ena grundskolan har det inte förekommit något bortfall. Däremot på den andra grundskolan var tre elever, två flickor och en pojke, i år 7 inte närvarande vid enkätutdelningen.

Urval

Urvalet av de två skolorna i Piteå kommun har baserats på att vi under hösten 2005 deltog i den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) som ingår i vår lärarutbildning på dessa skolor. Vi har valt att genomföra vår undersökning med elever i år 7 och år 9, eftersom vi båda kommer att få behörighet att undervisa i dessa årskurser. Vid observationerna med observationsschema har vi valt att observera pojkar och flickor tillsammans i helklass för att se hur de förhåller sig till varandra i klassrummet.

Material

Enkätformulär till eleverna (se bilaga 1).

Observationsschema (se bilaga 2).

Genomförande

Den empiriska undersökningen har genomförts i år 7 och år 9, vid två skolor i Piteå kommun. I den empiriska undersökningen har det ingått enkät och observationer. Enkäten har genomförts med eleverna för att undersöka genuskillnader i klassrummet ur ett jämställdhetsperspektiv samt om det sker en förändring i synen på dessa skillnader hos flickor och pojkar från år 7 till år 9. Vid observationerna har ett observationsschema använts, ett för vardera klass, för att observera beteenden mellan pojkar och flickor i klassrummet. Den empiriska undersökningen har genomförts vid två tillfällen, fördelat på två dagar. Vi har genomfört undersökningen på varsin skola i och med att vi fullföljde vår verksamhetsförlagda utbildning under denna tidpunkt. Tanken inför undersökningen var att genomföra observationerna innan enkäten delades ut, för att eleverna inte skulle vara för insatta i vad vi ville studera och på så sätt bli påverkad i någon riktning.

Genomförandet av enkätundersökningen

Enkäten har genomförts vid ett lektionspass i klassrummet för vardera år och skola. Vid utförandet av enkäten har ett enkätformulär använts (bilaga 1). Tillvägagångssättet har varit följande; inledde först med en kort sammanfattning om vad vårt arbete handlar om, därefter följde en kort förklaring om vad en enkät är och eleverna fick instruktioner i hur formuläret skulle ifyllas. Varje fråga har efter detta blivit läst och förklarad för eleverna där ett behov fanns och slutligen har de självständigt besvarat en fråga i taget. Eleverna i varje klass har innan enkäterna delades ut, informerats om att deras deltagande är anonymt och att deras identitet endast kommer att påvisas med könsbestämning. Ifyllandet av enkäten i de fyra klasserna varierade i längd mellan 30-40 minuter.

Genomförandet av observationer

Observationerna har genomförts i två klasser i år 7 och två klasser i år 9 under ett lektionspass och har pågått i 45-55 minuter. Lektionspassens ämnen har varit matematik och svenska i år 9 och biologi och SO i år 7. Observatören har varit närvarande i klassrummet och har även deltagit i undervisningen. Vid observationerna i respektive klass har ett observationsschema använts (bilaga 2). Inför observationerna har berörda lärare meddelats och informerats kort om vad vi avser att observera. I observationsschemat har vi antecknat intryck, uppträdanden och beteenden från båda könen, hur de förhåller sig till varandra och hur samspelet mellan könen äger rum i klassrummet.

Bearbetning och analys

Vid enkäten bearbetades enkätfrågorna klassvis, genom att varje fråga behandlades för att se hur många flickor respektive pojkar som har svarat vid varje svarsalternativ. Vi har summerat detta skriftligt och därefter har vi utformat stapeldiagram av de resultat som känns relevant för vår undersökning. Utifrån detta har vi analyserat elevernas upplevelse av genuskillnader i klassrummet. De genomförda observationerna har bearbetats genom att vi först har sammanställt hur flickor respektive pojkar uppträder i klassrummet under olika ämnen och hur de beter sig gentemot det motsatta könet. Vi har även försökt analysera och påvisa om det sker någon förändring i beteende och upplevelsen av genuskillnader hos respektive kön från år 7 till år 9. Vi har också studerat interaktionen mellan flickor och pojkar som vi observerat och gjort en jämförelse med resultaten från enkäten som visar elevernas uppfattning.

Resultat

Vi har valt att presentera resultatet från år 7 och år 9 för sig. Resultatet av enkäten presenteras i löpande text samt med diagram och presentationen av enkäten avslutas med en sammanfattning. Observationerna med observationsschema presenteras i löpande text. För att ge en helhetsbild av resultatet i år 7 och år 9 sammanfattas enkäten och observationerna i slutet av varje års redovisning.

År 7: Resultat av enkät

Den femte enkätfrågan (figur 1) har syftat till att undersöka om det existerar någon skillnad i utrymme i klassrummet mellan eleverna ur ett genusperspektiv. Ungefär hälften av flickorna och en tredjedel av pojkarna anser att det finns en skillnad i utrymme. Några pojkar och flickor anser att det inte förekommer någon skillnad eller att de inte vet.

Den sjunde enkätfrågan (bilaga 1:7) och den åttonde enkätfrågan (bilaga 1:8) har avsett att undersöka elevernas uppfattning om båda könen blir tillrättvisade på samma sätt i

klassrummet. Ungefär hälften av flickorna och hälften av pojkarna har redogjort att det inte föreligger någon skillnad i typ av tillsägelser som tilldelas könen. En flicka och en pojke anser att flickorna blir tillsagda med ett mjukare tonläge. Några av pojkarna menar att vid tillrättavisningar i klassrummet blir de tilldelade utskällningar som är av en hårdare karaktär. Eleverna anser också att det beror vem som blir tillsagd och av vilken lärare som säger till. Säger en lärare till en pojke som brukar bli tillsagd är tålmodet litet och pojkarna anser också att kvinnliga lärare har mer tålmod med dem än vad manliga lärare har. Kvinnliga lärare har mindre tålmod med flickorna och anser redan vid en liten förseelse att de ska "skärpa till sig"

Den nionde enkätfrågan (figur 2) och den tionde enkätfrågan (figur 3) har för avsikt att undersöka ur ett genusperspektiv om eleverna i klassrummet förväntas prestera lika bra i naturvetenskapliga ämnen, idrott, språk och SO-ämnen. Ungefär hälften av flickorna och hälften av pojkarna har svarat att förväntningarna inte är lika höga på könen när det gäller ämnen som bland annat matematik, kemi, biologi och idrott. Eleverna gjorde sidokommentarer på enkäten där flera skrev att: "man som tjej får mer hjälp än killarna i NO-ämnena bara för att pojkarna ska kunna mer, det har våran lärare sagt". Flera kommentarer var också om att tjejerna har det mycket lättare på gympan än vad killarna ansåg att de hade. Medan i ämnen som språk, svenska och SO-ämnen anser de flesta flickor och pojkar att de förväntas prestera lika bra i dessa ämnen. Några gjorde dock kommentarer om att svenska var bara för tjejer, och att böcker som köps in bara är till för dem. Inga kommentarer fälldes om SO-ämnena.

På frågan (bilaga 1:14) om eleverna anser att det finns en skillnad i att vara pojke eller flicka i klassrummet svarar nästan alla flickor och pojkar att det inte förekommer någon skillnad. Två av pojkarna anser att de blir hårdare tillrättavise än flickorna. En av flickorna svarade att "lärarna har lättare att bli arg på killarna". Ungefär hälften av pojkarna är av den uppfattningen att de får mer uppmärksamhet av läraren i klassrummet medan $\frac{3}{4}$ av flickorna anser att pojkarna får mer uppmärksamhet av läraren (se figur 4).

På frågan (bilaga 1:15) om eleverna någonsin blivit orättvist behandlade i klassrummet ur ett genusperspektiv ansåg de flesta flickor och pojkar att det inte förekommer några orättvisor i klassrummet. En av pojkarna som svarade ja på frågan, menade att "flickor får förklara vad som har hänt, om pojken försöker så "käftar han emot" enligt läraren".

Den sextonde enkätfrågan (bilaga 1:16) har avsett att undersöka vad eller vem som påverkar elevernas syn av det motsatta könet. De flesta pojkar hade ingen aning om vad eller vem som inverkar på deras syn av flickor. En av pojkarna svarade att "somliga lärare" kan ha en viss påverkan. Flera av pojkarna tyckte att det kände de bäst själva vad de gillade och tyckte om hos flickorna. En stor del av flickorna ansåg att de själva avgör vad de ska tycka om det motsatta könet. De övriga ansåg att kompisar, Tv och tidningar gav dem en bild på hur killar ska vara och hur de ska se ut.

Den sjuttonde enkätfrågan (bilaga 1:17) har för avsikt att undersöka om eleverna ur ett genusperspektiv anser att skolan är jämställd. En majoritet av flickorna menar att skolan är rättvis för det mesta, att eleverna behandlas lika oavsett kön. En av flickorna anser att

förväntningarna är större på flickor, de ska i överlag prestera mer i klassrummet. Ungefär hälften av pojkarna tycker att skolan är jämställd. Den andra hälften var mer frågande till själva frågeställningen om vad jämställdhet innebar.

Den artonde enkätfrågan (bilaga 1:18) har hänsyftat till att undersöka vilka krav som ställs på eleverna av det motsatta könet i klassrummet. Några av flickorna svarade att ”killarna tycker att vi ska vara tysta medan de får leva om i klassrummet och störa undervisningen”. En av flickorna svarade att ”om flickor och pojkar gör lika mycket fel ska de få samma kritik”. De flesta av pojkarna har redogjort för att de ska tåla mer än flickorna.

På frågan (bilaga 1:19) om det finns saker som pojkar tillåts göra i klassrummet men inte flickor anser nästan alla pojkar och hälften av flickorna att det inte förekommer några företeelser i klassrummet som enbart pojkar kan komma undan med. Några flickor som inte håller med menar att ”ibland gör killar saker som de kommer undan med, medan flickor som gör samma saker åker fast”.

Den 21:a enkätfrågan (bilaga 1:21) har avsett att undersöka vad eleverna ur ett genusperspektiv tänker på när de hör ordet könsroll. De flickor och pojkar som har besvarat frågan har angett ”vad som förväntas av könen” och att ”olika kön har olika uppgifter”. Det fanns också elever som aldrig hade hört ordet könsroll i år 7.

På frågan (bilaga 1:22) om det finns nackdelar med att vara flicka respektive pojke anser de flesta flickor att de har högre krav på sig själva vad avser studier medan pojkar är stökigare och tar mer plats. Några flickor upplever att i vissa ämnen har lärarna större förväntningar och krav på dem, vilket kan uppfattas som orättvist och stressigt. En del flickor skrev att det var en nackdel att vara tjej för att de måste sminka sig och att de måste ha mens. Hälften av pojkarna tycker att det inte finns några nackdelar att vara pojke. Och en av pojkarna anser att flickor är sämre på idrott.

På frågan (bilaga 1:23) om en flicka i klassrummet skulle börja bete sig manligt eller vice versa hur du och omgivningen skulle reagera svarade en stor del av flickorna att ”man skulle respektera den personen”, ”man ska vara stolt över vilket kön man har” och ”jag skulle inte bry mig”. Hälften av pojkarna däremot skulle ställa sig frågande till beteendet och tycka att det var konstigt. Flera uttryckte att ”killen som håller på med tjejiga saker måste vara böj”. De här pojkarna skulle inte heller tycka att det var ok om en kompis började som de uttrycker sig ”bete sig sjukt”.

På frågan (bilaga 1:24) om det förekommer sexuella trakasserier i klassrummet anser nästan alla flickor och pojkar att det inte existerar. Det som existerar är könsord och att man kallar varandra exempelvis ”hora eller böjvävel”.

På frågan (bilaga 1:25) om eleverna ur ett genusperspektiv anser att läroböckerna vänder sig lika mycket till båda könen anser alla flickor och de flesta pojkar att så är fallet. Några pojkar anser dock att det har de aldrig tänkt på vem läroböckerna vänder sig till.

År 7: Sammanfattning av enkät

Resultat av enkäten i år 7 visar att de flesta flickor och pojkar är av den uppfattningen att det inte förekommer några skillnader eller orättvisor i att vara pojke respektive flicka i klassrummet. Vid tillrättavisningar i klassrummet redogör ungefär hälften av flickorna och pojkarna att de blir bestraffade på samma sätt. Både flickor och pojkar anser att förväntningarna inte är lika höga på könen när det gäller prestationer i ämnen som matematik, NO och idrott. De flesta pojkar vet inte riktigt vad/vem som påverkar deras syn av det motsatta könet medan flickorna däremot är av den åsikten att de själva styr vad de ska tycka. Majoriteten av flickorna och de flesta pojkar anser att skolan är jämställd. Både flickor och pojkar är osäkra på vad ordet könsroll betyder. De flesta elever är av den mening att det inte förekommer några företeelser i klassrummet som enbart det ena könet kan komma undan med. Nackdelar med att vara pojke respektive flicka anser majoriteten av flickorna att de har högre krav på sig själva när det kommer till studier. Om en flicka eller pojke skulle lägga sig till med ett manligt respektive kvinnligt beteende bedömer en stor del av flickorna att de skulle respektera den eleven medan pojkarna är av den motsatta åsikten. De flesta flickor och pojkar anser att läroböckerna i skolan vänder sig lika mycket till båda könen.

År 7: Resultat av observationer

Klassen består av 15 elever, 7 pojkar och 8 flickor. Under biologielektionen som handlar om kroppens födoämnen får eleverna undersöka vilka livsmedel som innehåller enkla sockerarter. Eleverna är uppdelade i par, pojkar och flickor för sig. Pojkarna är mer framåt och sätter igång med laborationen direkt. Flickorna däremot är försiktiga och noggranna, de läser igenom laborationsinstruktionerna innan de börjar med laborationen. De följs åt i sina grupper när de ska hämta kemikalier och material. De funderar mycket och vågar inte göra någonting utan att först fråga läraren. Detta innebär att flickorna inte hinner färdigt med laborationen under lektionen som pågår i 50 minuter. Pojkarna däremot är mer drivande och stökiga. De slarvar och lyssnar inte på läraren som ber dem ta det lugnt. Under lektionen hinner de även störa flickorna flera gånger genom att kasta ur sig dumma kommentarer och gömma undan deras material. En av flickorna ber dem lägga av, de övriga är tysta och låter pojkarna hålla på.

Klassen består av 20 elever, 11 flickor och 9 pojkar. Flickorna dominerar klassen i både taltid och uppmärksamhet från läraren.

Flickorna är även mer fysiskt och psykiskt mer utvecklade. De uppträder som om de vore flera år äldre än pojkarna, genom att använda utmanande kläder och uttala i klassrummet att pojkarna är för barnsliga. Pojkarna är däremot mer passiva och har mindre taltid i klassrummet. Flera av pojkarna får inget skolarbete gjort under de här lektionstillfällena. Gliringar och könsord förekommer mellan pojkarna som både är riktat till pojkar och flickor. Kyrkor i världen står på schemat för dagen och det är bara några elever som är intresserade av det området. Båda pojkarna har stora svårigheter att räcka upp handen och lyssna när läraren pratar. Och trots att de går i sjuan har de stora svårigheter att sitta still.

År 7: Sammanfattning av observationer och kommentarer

Klassrumsobservationerna visar att flickor och pojkar uppträder på olika sätt beroende på ämne och klass. Under biologilektionen är pojkarna mer aktiva och dominerar i klassrummet när det kommer till utrymme och taltid. Flickorna intar en mer passiv roll och söker trygghet i flickgruppen. Däremot under lektionen i SO, är förhållandena de motsatta. Här är det flickorna som dominerar i klassen och får mest uppmärksamhet och taltid. Det enda som förekommer i båda klasserna är pojkarnas kommentarer och gliringar till flickorna.

År 9: Resultat av enkät

Den femte enkätfrågan (figur 1) har avsett att undersöka om det existerar någon skillnad i utrymme i klassrummet mellan eleverna ur ett genusperspektiv. Hälften av flickorna anser att det existerar en skillnad i hur mycket plats de olika könen tar i klassrummet. Bland pojkarna är resultatet detsamma. Det är dock svårt för de elever som säger att det finns en skillnad i klassrummet att sätta ord på det, utan de uttrycker sig "att det bara är så". Flera av flickorna uttryckte också med ord på enkäten att de var så trött på att killarna tog så mycket plats i klassrummet och att de hade en så hög ljudnivå. De ansåg också att det aldrig blir bättre om någon säger till, det är likadant efter ett tag. En flicka uttryckte också att hon skulle hinna mycket mer om hon kunde koncentrera sig i klassrummet.

Den sjunde enkätfrågan (bilaga 1:7) och den åttonde enkätfrågan (bilaga 1:8) har haft för avsikt att undersöka elevernas uppfattning om båda könen blir tillrättaviserade på samma sätt i klassrummet. Hälften av flickorna och en tredjedel av pojkarna anser att tillsägelseerna äger rum på ett likartat sätt. De pojkar som inte håller med menar att vid förmaningar blir de tillsagda på ett hårdare sätt. Pojkarna anser också att de blir beskyllda för allt som sker eftersom "lärarna tar förgivet att det är vissa som alltid startar allting".

Den nionde enkätfrågan (figur 2) och den tionde enkätfrågan (figur 3) har för avsikt att undersöka ur ett genusperspektiv om eleverna i klassrummet förväntas prestera lika bra i ämnen inom NO-blocket, matematik, idrott, språk och SO-ämnen. Hälften av flickorna och hälften av pojkarna anser att i ämnen som matematik, idrott och NO-ämnen är förväntningarna inte lika höga för båda könen. Däremot i ämnen som svenska, språk och SO-ämnen anser de flesta pojkar att könen förväntas prestera lika bra medan hälften av flickorna är av en motsatt åsikt. Flickorna tycker också att vissa lärare accepterar att pojkarna inte tycker svenska och språk är så kul och intressant och därför behöver de inte arbeta lika hårt på lektionerna. En flicka ansåg att "vissa pojkar har samma betyg som mig i svenska men kan nästan inte stava, skriva eller ens läst en bok".

På frågan (bilaga 1:14) om eleverna anser ur ett genusperspektiv att det föreligger en skillnad i att vara flicka respektive pojke i klassrummet svarar några flickor och pojkar nej. De flickor som är av en annan åsikt menar att det händer ibland. "Ja killarna blir hårdare tillsagda." "Om en kille säger något bra blir läraren jätte glad om en tjej säger

samma sak är det bara bra.” ”Pojkarna får mer uppmärksamhet och kommenterar flickorna hela tiden. Ingen flicka vågar yttra sig i klassrummet.”

På frågan (bilaga 1:15) om eleverna ur ett genusperspektiv någonsin blivit orättvist behandlad i klassrummet är de flesta pojkar överens om att så är fallet. De tycker att de vissa gånger blir orättvist anklagade och får skulden för något som flickorna har gjort. ”Ja, man får oftast mer skäll om man är kille.” Hälften av flickorna anser att det är någorlunda rättvist i klassrummet. En av flickorna tycker att pojkarna alltid får komma till tals i klassrummet även när dem inte räcker upp handen och kan svaret.

På frågan (bilaga 1:16) om vem som påverkar elevernas syn av det motsatta könet anser några flickor och pojkar att det främst är TV, tidningar, kompisar och hemmet.

Den sjuttonde enkätfrågan (bilaga 1:17) har avsett att undersöka om eleverna ur ett genusperspektiv anser att skolan är jämställd. Alla flickor och de flesta av pojkarna är överens om att det oftast är lika för båda könen. ”Ja, våran skola satsar mycket på att det ska vara jämställt för könen.”

Den artonde enkätfrågan (bilaga 1:18) har hänsyftat till att undersöka vilka krav som ställs på eleverna av det motsatta könet i klassrummet. Några av pojkarna är av den åsikten att flickor ska vara bättre i till exempel ämnen som hemkunskap och textilslöjd. De flesta flickor känner inte av några krav från pojkarna. En av flickorna svarade att ”som tjej ska man kunna det mesta, vi ska vara tysta och plugga”.

Den elfte enkätfrågan (bilaga 1:19) har för avsikt att undersöka om det finns saker som pojkar tillåts göra i klassrummet men inte flickor. Alla pojkar och några flickor anser att det inte förekommer några företeelser i klassrummet som enbart pojkar kan komma undan med. En av flickorna menar att som tjej kan man komma undan lättare med att till exempel små prata utan att läraren hör en till skillnad mot för pojkarna som har en mörkare röst och därmed hörs mer.

På frågan (bilaga 1:21) om vad eleverna tänker på när de hör ordet könsroll svarar en övervägande del av flickorna att pojkarna har ett större värde än flickor. Några av pojkarna svarade att båda könen intar olika roller i samhället och i skolan.

På frågan (bilaga 1:22) om det finns några nackdelar ur ett genusperspektiv med att vara flicka respektive pojke var båda könen eniga om att som pojke blir man hårdare tillrättavisd och får mer skäll. Två av flickorna var av den uppfattningen att pojkar tar oftast mer plats än flickor i klassrummet och i skolan. ”Flickor hamnar i skymundan och vågar oftast inte säga något, av rädsla att få någon hemsk kommentar.”

Enkätfråga 23 (bilaga 1:23) har hänsyftat till att undersöka ur ett genusperspektiv om en flicka i klassrummet börjar bete sig manligt eller vice versa hur du som elev och omgivning skulle reagera, svarade några flickor att ”jag skulle tycka att det var lite äckligt men inte bry mig så mycket”. Och ”Omgivningen skulle nog kolla rätt mycket och börja prata”. Några andra var av den åsikten att de skulle bli fundersamma men ändå

respektera den personen i och med att alla har rätt till olika personligheter och stilar. En majoritet av pojkarna visste inte hur de och omgivningen skulle reagera.

På frågan (bilaga 1:24) om det förekommer sexuella trakasserier i klassrummet anser nästan alla pojkar och de flesta flickor att det inte äger rum. Två av flickorna menar att det sker mest på skoj från pojkarnas sida men att det inte är illa menat. Det som då förekommer är olika könsord.

På frågan (bilaga 1:25) om eleverna ur ett genusperspektiv anser att läroböckerna vänder sig lika mycket till båda könen tycker alla pojkar och nästan alla flickor att så är fallet. En av flickorna är av den meningen att det är olika beroende på ämne.

År 9: Sammanfattning av enkät

Resultat av enkäten i år 9 visar att hälften av flickorna och pojkarna anser att det finns en skillnad i hur mycket utrymme i klassrummet de olika könen tar och får. Vid tillrättavisningar i klassrummet är hälften av flickorna överens om att det oftast sker på ett likartat sätt medan majoriteten av pojkarna är av den uppfattningen att de blir oftare beskyllda och tillsagda på ett hårdare sätt. De flesta flickor och pojkar anser att vid prestationer i bland annat ämnen som NO, matematik och idrott är förväntningarna inte lika höga för de båda könen. Båda könen är överens om att det är främst TV, tidningar, kompisar och hemmet som påverkar deras syn av det motsatta könet. Majoriteten av flickorna och pojkarna redogör för att skolan är jämställd. De flesta pojkar anser att det inte förekommer några företeelser i klassrummet som enbart de kan komma undan med. Flickorna är av den åsikten att pojkar/män tillskrivs oftare ett högre värde medan några av pojkarna menar att könen intar olika roller i skolan och i samhället som svar på könsrollernas betydelse. Flickorna är av den uppfattningen att de inte skulle bry sig om en flicka eller pojke skulle börja bete sig manligt respektive kvinnligt medan majoriteten av pojkarna inte vet hur de eller omgivningen skulle reagera. Alla pojkar och de flesta flickor är av den meningen att läroböckernas innehåll riktar sig lika mycket till båda könen. Endast en av flickorna anser att det kan skilja sig åt beroende på ämne.

År 9: Resultat av observationer

Klassen består av totalt 22 elever, 15 flickor och 7 pojkar.

Genomgång av matteprov som eleverna har gjort veckan innan. Vid frågor är det två flickor som räcker upp handen varje gång. Ingen av pojkarna räcker upp handen. Läraren ställer oftast frågor till de elever som sitter tysta, både flickor och pojkar. Flickor som får ordet utan handuppräckning vill oftast inte svara. Frågan går då vidare. De flesta svarar att de inte kan och vill inte heller ge sig på en chansning. Pojkar som får ordet utan handuppräckning, tar hjälp av varandra eller chansar. Två av killarna skrattar när flickorna svarar fel. De kommer även med dumma kommentarer. När de två flickorna i klassen som alltid räcker upp handen får ordet och svarar rätt, hörs kommentarer från

några av pojkarna. De väljer att möta pojkarnas spydigheter genom att titta ner i bordsskivan.

Klassen består av 24 elever, 14 flickor och 10 pojkar. Klassen arbetar självständigt med att färdigställa ett självporträtt. 5 av klassens pojkar är dominanta, mycket högljudda och lågpresterande. Det är en hård chargong mellan dessa pojkar och resten av klassen accepterar att de tar all tid av läraren. En pojke sitter och läser ur en roman hela lektionen. Och ingen tid läggs på honom. När jag ifrågasätter detta får jag till svar att eleven håller på att utredas och att det är lugnast för klassen att han sitter där han sitter. Det är sport som dominerar i klassen och det talas mycket om den gemensamma sporten innebandy. En pojke ger i slutet av lektionen en sexkommentar till en annan pojke som innebar att han tyckte att den andra pojken betar sig bödigt. Flickor i den här klassen märks knappt av. De använder sina MP3 spelare. Flickorna är fullständigt självgående och klassen präglas av att alla tar ansvar för hur mycket eller lite de presterar. Det förekommer inga hårda ord eller särbehandling under lektionerna. Alla utom pojken med romanen sitter med någon som de samtalar kontinuerligt med.

År 9: Sammanfattning av observationer och kommentarer

Klassrumsobservationerna under en matematiklektion visar att de flesta flickor och pojkar intar en passiv roll. Vid frågor får oftast elever som sitter tysta utan handuppräckning ordet, bara pojkarna vågar sig på att svara. De två flickor som oftast kan svaret blir betraktade som ”pluggisar” av de övriga i klassen. Även i denna klass kastar pojkarna ut elaka kommentarer till flickorna. Under svenska lektionen arbetar eleverna självständigt. Pojkarna dominerar både i utrymme och i uppmärksamhet medan flickorna förblir osynliga. Här förekommer inga hårda ord eller kommentarer mellan eleverna.

Diskussion

Validitet

Vi anser att våra mätmetoder med enkät och observationer har varit de mest passande att använda oss av. Med hänsyn till tidsperspektivet och även till det vi avsett att undersöka, det vill säga genusskillnader i klassrummet ur ett jämställdhetsperspektiv samt om det sker en förändring i synen på dessa skillnader hos flickor och pojkar från år 7 till år 9. Vårt syfte har besvarats utifrån enkäten och observationerna. Däremot hade vi även kunnat använda oss av intervjuer för att få svar och få en större inblick i elevernas upplevelser, uppfattningar och tänkande och på så sätt erhålla ett bredare helhetsperspektiv. Genom att använda sig av observationer kan vi validera elevernas utsagor mot deras beteenden som vi kan urskilja under observationerna och på så sätt erhålla en uppfattning om de bekräftar eller motsäger enkäten.

Reliabilitet

Om vi hade haft möjlighet att genomföra vår empiriska undersökning under fler dagar, hade eventuellt vår undersökning gett ett ännu mer tillförlitligt resultat. Att använda sig av ett större underlag med försökspersoner vid enkät och fler observationer skulle naturligtvis ge ett mer tillförlitligt resultat. Det har inte varit möjligt att genomföra den empiriska undersökningen under fler dagar på grund av både tidsmässiga skäl och skolornas redan inplanerade verksamhet. Vid undersökningen har eleverna och de berörda lärarna varit mycket tillmötesgående och de har visat ett intresse att delta. Vid enkäterna och observationerna har undersökningspersonerna varit någorlunda jämt fördelade mellan de två årskurserna och könsmässigt sett har fördelningen varit tämligen jämn. Däremot inom respektive klass har fördelningen av antalet flickor och pojkar varit olika, vilket kan påverka resultatet. I och med att vi delade upp oss och genomförde den empiriska undersökningen på varsin skola, kan det i sin tur ha medfört att vi utförde vissa saker på olika sätt, trots att vi noggrant har planerat upplägget inför undersökningen. Vi anser emellertid att detta inte har haft en negativ inverkan på vår empiriska undersökning, i och med att vårt enkätformulär och observationsschema har sett likadana ut, samt att vi har haft en tydlig struktur.

I enkäten har vi försökt att anpassa frågorna efter elevernas åldersgrupp för att eleverna ska förstå frågorna och kunna ge korrekta svar. För att försökspersonerna inte skulle känna sig tvungna att svara på ett specifikt svarsalternativ valde vi att ta med "vet ej" som ett alternativ. En del av enkätfrågorna kunde ha varit mer utförliga för att undvika eventuella oklarheter eller missuppfattningar och vid konstruerandet av frågor med fasta svarsalternativ skulle vi ha varierat de fasta alternativen för att bibehålla försökspersonernas motivation och eventuellt förhindra att dessa fastnar i ett visst svarsmönster. Vid förberedelserna skulle vi ha varit mer kritiska och eventuellt ha strukit några frågor, i och med att för många enkätfrågor kan ha varit tröttsamt för försökspersonerna att besvara. Vissa av enkätfrågorna var konstruerade så att

försökspersonerna fick en möjlighet att formulera sina egna svar, vilket upplevdes som att eleverna gav mer omfattande och detaljerade svar. Vid observationerna var berörda lärare informerade men försökspersonerna i klasserna visste inte i förväg vad vi skulle studera. Vårt urval av årskurserna har inte påverkat observationernas tillförlitlighet. Vid observationerna deltog vi i undervisningen vilket kan ha inneburit att vi inte hade en total kontroll över klassrumssituationen, vilket kan ha medfört att vi gick miste om naturliga beteenden och skeenden som inträffade i klassrummet, vilket vi skulle ha haft om vi hade valt att endast observera och inte delta under lektionens gång. Detta kunde ha medfört ett annorlunda resultat på observationerna. Eventuellt skulle vi ha erhållit ett annat resultat om vi hade genomfört våra observationer vid ett annat lektionstillfälle under ett annat ämne och med en annan lärare i de respektive årskurserna. Fler observationer under en längre tid skulle kanske ha gett ett mer tillförlitligt resultat.

Resultatdiskussion

Vårt resultat av enkäten visar att ungefär hälften av flickorna och pojkarna i år 7 och år 9 är överens om att det finns en skillnad i hur mycket utrymme pojkar respektive flickor tar och får i klassrummet. Bland elever i år 7 är det fler pojkar som anser att det inte förekommer någon skillnad i utrymme mellan könen jämfört med antalet pojkar i år 9. Vid tillrättavisningar i klassrummet tilldelas pojkar oftast utskällningar som är av en mer omfattande och ordentlig karaktär, vilket även Einarsson och Hultman (1984) samt Tallberg Broman (2002) påpekar i tidigare forskning. Vid tilldelning av tillsägelser eller kritik visar studier att flickor oftast blir tillsagda av mild karaktär medan pojkar möts av kritik som är av det hårdare slaget. I både år 7 och år 9 visar dock resultatet av enkäten att de flesta elever anser att utskällningar som tilldelas oftast sker på ett likartat sätt till båda könen. Angående detta, reflekterar vi om eleverna verkligen har tagit sig tid att begrunda sina svar. Eventuellt kan det vara så att flickor och pojkar är så vana vid situationen att de inte reagerar över vissa orättvisor som äger rum i klassrummet. Vi får intrycket av att lärarna är medvetna om det som skollagen markerar, att de som verkar inom skolan skall främja jämställdhet mellan könen, samt att lärarna är medvetna om det skolans läroplan betonar, att motverka traditionella könsmonster inom skolans verksamhet. Samtidigt som de flesta pojkar och flickor är av den uppfattningen att det förekommer en skillnad i hur mycket utrymme respektive kön får och tar i klassrummet så svarar majoriteten av eleverna i år 7 och år 9 att det inte finns några skillnader eller orättvisor i att vara pojke respektive flicka i klassrummet och att skolan är jämställd. Hur kommer det sig? Är det som Öhrn (Utbildningsdepartementet, 1993) skriver, att både flickor och pojkar är medvetna om de grundläggande könsmonster som existerar i klassrummet men att det samtidigt finns en genomgående tendens till överskattning av flickors deltagande och en underskattning av pojkars, dvs. man tror inte att pojkar tar så stort utrymme som de faktiskt gör. Kan det vara så att eleverna inte har tänkt igenom sina svar och tagit sig tid att reflektera över sin situation i klassrummet. Eventuellt kan det vara så att eleverna inte är bekanta med begreppet jämställdhet och inte riktigt känner till innebörden i och med att de säger emot sig själva.

Resultatet av enkäten visar att de flesta elever i år 7 och år 9 är eniga om att lärare har olika förväntningar på flickor och pojkar, när det gäller deras prestationer i vissa ämnen.

Inom de naturvetenskapliga ämnena förväntas pojkarna vara duktigare och prestera bättre på till exempel prov än flickorna. Tidigare forskning överensstämmer med vårt resultat som också redovisar att pojkar får fler kommentarer och beröm för sitt kunskapsinnehåll medan flickor oftare får beröm för att arbetet är fint gjort. Detta i sin tur kan ha en bidragande orsak till att flickor tappat intresset för dessa ämnen. Vilka beteenden och förhållningssätt lockar läraren egentligen fram hos de båda könen när han/hon berömmar flickorna för att de har fint i sina böcker när de i stället borde ta sig tid att kommentera kunskapsinnehållet. Frågan är om eleverna märker av detta? Undersökningar visar att flickor väljer att vända ryggen åt de delar av de naturvetenskapliga ämnena som framstår som obegripliga och meningslösa. Flickor ställer i högre grad krav på att det de lär sig ska upplevas som meningsfullt och intressant. Om flickor möts med lägre förväntningar än pojkar i ett visst ämne som till exempel matematik, vad händer då med deras prestationsförmåga? Gulbrandsen (1994) hävdar att flickor utvecklar en negativ attityd till ämnen som upplevs som abstrakta och otillgängliga, medan pojkar emellertid förhåller sig mer instrumentellt till dessa ämnen. Hur kommer det sig att flickor i större utsträckning än pojkar nedvärderar sina kunskaper inom naturvetenskapliga ämnen och inte vågar lita på sin egen förmåga? Einarsson och Hultman (1984) skriver att det finns en tydlig skillnad mellan könets aktivitet beroende på skolämne. Deras undersökningar visar att pojkar tar mer initiativ i ämnen som samhällskunskap och matematik medan flickor oftast har en större aktivitet i språk. Detta beror bland annat på att engelska och andra främmande språk ses som ett traditionellt flickämne. Parallellt med detta visar vårt resultat av enkäten att olika ämnen fortfarande är tydligt könsmärkta och delvis reserverade för det ena könet. Pojkar förväntas fortfarande vara bättre i idrott och flickor i hemkunskap. Några flickor i år 9 är av den åsikten att pojkar orkar och behöver inte prestera lika mycket i skolan men samtidigt får de nästan samma betyg som flickorna. Är det fortfarande så att en del ämnen är könsbundna och påverkar elevernas syn och relation till ett visst skolämne? Är det en förklaring till att flickor nedvärderar sin prestation inom matematik och inte ser lika hårt på ett misslyckande inom detta ämne.

Gannerud (2001) hävdar i tidigare forskning att vid granskning av läromedel dominerar oftast pojkarnas intressen och verksamhet, detta gäller framförallt inom de naturvetenskapliga ämnena. Tidigare forskning motsvarar inte vårt resultat som redovisar att majoriteten av alla elever, både flickor och pojkar, i år 7 och år 9 anser att läroböckerna vänder sig lika mycket till båda könen intressen och verksamheter. Har eleverna verkligen reflekterat över läroböckernas budskap och vems intressen och erfarenheter som speglas i böckerna?

Tallberg Broman (2002) säger i tidigare forskning att det är viktigt att upprätthålla genusgränser. Om dessa gränser överskrids åt något håll, finns en risk att manligheten eller kvinnligheten kan gå förlorad eller hotas om man ägnar sig åt något som anses vara fel enligt samhällets regler och normer. Idag jämfört med tidigare tillåts flickor och pojkar att till en viss del överskrida dessa genusgränser. I en del fall existerar inga gränser alls, för vad som är acceptabelt för de olika könen. Dock förekommer det en skillnad i mottagande och acceptans vid gränsöverträdelser för de olika könen och för vad som ses som ett omanligt respektive ett okvinnligt beteende. Kan det vara värre för pojkar att överträda ett acceptabelt beteende för sitt kön och ses som en flickaktig pojke eller man?

Ses deras överträdelser som en starkare utmaning än flickor som utvidgar sina genusgränser mot ett manligare håll? Inom skolans verksamhet bevakas dessa könsgränser av såväl lärare som elever. Resultatet av vår enkät visar att förvånansvärt många av eleverna i båda årskurserna skulle respektera den personen som lägger sig till med ett omanligt respektive okvinnligt beteende, i och med att alla har rätt till sin egen stil och personlighet. Pojkar i år 7 verkar ha svårast att förlika sig med det nya beteendet, de anser att det skulle vara konstigt och att de inte riktigt visste hur de skulle ställa sig inför den nya situationen.

Observationerna med observationsschema visar att pojkar och flickor uppträder på olika sätt beroende på ämne och klass. I överlag ger observationerna en bild som stämmer rätt bra överens med elevernas egna uppfattningar från enkäten. Vid en validering av elevernas egna utsagor mot deras beteenden som vi kunde se under observationerna, är vi av den uppfattningen att de överensstämmer med varandra. Vi kan därför konstatera att våra observationer bekräftar enkäterna. Vid dessa observationer har vi tydligt kunnat se att i det stora hela tar och får pojkarna ett större utrymme i klassrummet både psykiskt och fysiskt. De är bättre på att ta för sig och är inte rädda för att göra bort sig inför andra elever i klassrummet. Pojkarna får oftast mer uppmärksamhet och taltid. I år 7 under en SO lektion var rollerna däremot de omvända. Här var flickorna dominant och fick mer taltid, uppmärksamhet och utrymme. Öhrn (Utbildningsdepartementet, 1993) skriver att de flesta studier av livet i klassrummet visar att pojkar dominerar, de syns och hörs mest. När det omvända sker, att flickor är mer aktiva och utmärker sig i klassrummet, intar flickorna oftast en stark position som grupp inte som enskilda individer. Enligt Öhrn drabbas även utåtriktade flickor av en individuell anonymitet.

Fortsatt forskning

Det skulle vara intressant att arbeta vidare med genuskillnader i skolans värld, detta skulle kunna se ut på flera olika sätt. Den empiriska undersökningen skulle kunna vidareutvecklas, där man jämför vårt resultat med en undersökning av gymnasieelevers medvetenhet om de genuskillnader som finns. Ökar deras medvetandegrad med deras ålder? Att göra ett utvecklingsarbete i klassrummen med mätning före samt efter och se om medvetenheten kring genuskillnader ökar vid arbete i tema under en begränsad period? En annan intressant sociologisk infallsvinkel skulle vara att undersöka de elever som visar medvetenhet kring genuskillnader, vilken socialklass de tillhör? Är det någon skillnad och vad beror i så fall den skillnaden på?

Referenser

- Backman, Jarl (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-00417-6
- Einarsson, J., & Hultman, T.G. (1984). *Godmorgon pojkar och flickor. Om språk och kön i skolan*. Malmö: Gleerups förlag.
ISBN 91-38-61327-1
- Forsberg, E. (2000). *Elevinflytandets många ansikten*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
ISBN 91-554-4802-X
- Gannerud, E. (2001). *Lärares liv och arbete i ett genusperspektiv*. Stockholm: Liber AB.
ISBN 91-47-05050-0
- Gulbrandsen, J. (1994). *Är skolan till för Karin eller Erik?* Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-46121-6
- Josefsson, H. (2005). *Genus, hur påverkar det dig?* Stockholm: Natur och kultur.
ISBN 91-27-64161-9
- Marklund, L., & Snickare, L. (2005). *Det finns en särskild plats i helvetet för kvinnor som inte hjälper varandra*. Falun: Piratförlaget.
ISBN 91-642-0164-3
- Molloy, G. (2003). *Att läsa skönlitteratur med tonåringar*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-03007-X
- Patel, R., & Davidson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-30952-X
- Renberg, B. (2004). *Bra skrivet. Väl talat*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-03437-7
- Svaleryd, K. (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB.
ISBN 91-47-05148-5
- Tallberg Broman I. (2002). *Pedagogiskt arbete och kön. Med historiska och nutida exempel*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-01805-3
- Wiklund, K. (2005). *Först såg vi en film*. Stockholm: Svenska filminstitutet.
ISBN 91-85051-11-X

Myndigheten för skolutveckling. (2005). *Kön och skolframgång: tolkningar och perspektiv*. Stockholm: Liber.

Skolverket. *Överenskommet!* Stockholm: Balder AB.
ISBN 91-88372-92-8

Visst är vi olika! En antologi för kunskap och debatt om likheter och olikheter mellan flickor och pojkar och deras olika villkor och förutsättningar i skolan. (1993) Stockholm: Utbildningsdepartementet.
ISBN 91-38-30232-2

Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* (Lpo 94). Stockholm: Fritzes.
ISBN 91-38-31413-4

Barnen – vår framtid. (2004-2005) Piteå Kommun.

Barn och utbildningsplan. (2005-2006) Piteå kommun.

Lindgren, K. (2005). *Tjej blir kille - kille blir tjej*. Skolvärlden, 7, sid:12-13.

Barnkonventionen. (2004).
URL: <http://www.bo.se/adfinity.aspx?pageid=44>
(läst 2006-01-15)

Länsstyrelsen i Värmland. Definitioner.
URL: <http://www.s.lst.se/s/amnen/Jamstalldhet/definitioner/>
(läst 2005-12-11)

Statens folkhälsoinstitut (FHI). Kartläggning av genusperspektivet.
URL: http://www.fhi.se/templates/Page___4239.aspx
(läst 2005-12-11)

URL:[http://www.sit.se/net/Specialpedagogik/R%E5dgivning/Lagar+och+%F6verenskommer/](http://www.sit.se/net/Specialpedagogik/R%E5dgivning/Lagar+och+%F6verenskommer/Skollagen)
Skollagen
(läst 2005-12-11)

Bilagor

Bilaga 1

Enkät

Flicka

Pojke

Välj **ett** svarsalternativ som du tycker stämmer. Sätt ett kryss i rutan.

1. När tycker du att läraren pratar med dig i klassrummet? Vilket alternativ är mest vanligt förekommande för dig?

Svarsalternativ:

- När jag är tyst.
- När jag räcker upp handen.
- När jag pratar för mycket.
- När jag stör någon annan klasskamrat.

2. När tycker du att läraren pratar med flickorna i klassrummet? Välj det alternativ som stämmer bäst överens för dig.

Svarsalternativ:

- När flickorna är tysta.
- När flickorna räcker upp handen.
- När flickorna pratar för mycket.
- När flickorna stör någon annan klasskamrat.

3. När tycker du att läraren pratar med pojkarna i klassrummet? Välj det alternativ som stämmer bäst överens för dig.

Svarsalternativ:

- När pojkarna är tysta.
- När pojkarna räcker upp handen.
- När pojkarna pratar för mycket.
- När pojkarna stör någon annan klasskamrat.

4. Anser du att flickor och pojkar behandlas lika av läraren i klassrummet?

Svarsalternativ:

- Ja
Nej
Vet ej

5.

Anser du att det är någon skillnad i utrymme mellan pojkar och flickor i klassrummet?

Svarsalternativ:

- Ja
Nej
Vet ej

6. Anser du att kvinnliga och manliga lärare behandlar dig likadant i klassrummet?

Svarsalternativ:

- Ja
Nej
Vet ej

7. Om en flicka eller pojke blir tillrättavisad i klassrummet, sker det på samma sätt?

Svarsalternativ:

- Ja
Nej
Vet ej

8. Om en pojke eller flicka stör undervisningen, hur bemöter läraren dessa elever i klassrummet?

Svarsalternativ:

- Båda blir tillsagda på samma sätt.
Pojkar blir tillsagda med ett hårdare tonläge.
Flickor blir tillsagda med ett mjukare tonläge.

9. Förväntas pojkar och flickor prestera lika bra i ämnen som matematik, idrott och NO-ämnena?

Svarsalternativ:

- Ja
Nej
Vet ej

10. Förväntas pojkar och flickor prestera lika bra i svenska, engelska, hemkunskap och SO-ämnena?

Svarsalternativ:

- Ja
Nej
Vet ej

11. Har pojkar och flickor lektioner tillsammans?

Svarsalternativ:

Ja

Nej

Ibland

12. Har du fler manliga eller kvinnliga lärare i skolan?

Svarsalternativ:

Fler kvinnliga lärare.

Fler manliga lärare.

Lika många av vardera.

13. Jag anser att pojkarna får mer uppmärksamhet av läraren i klassrummet än flickorna.

Ringa in en siffra.

Håller med helt

Håller inte alls med

4

3

2

1

14. Tror du eller anser du att det är någon skillnad att vara kille respektive tjej i ditt klassrum?

Om ja, hur?

15. Har du någonsin blivit orättvist behandlad i klassrummet för att du är tjej eller kille?

Om ja, hur/varför?.....

16. Vad/vem påverkar din syn av det motsatta könet?

Kommentar:

17. Anser du att skolan är jämställd?

Motivera ditt svar:

18. Vilka krav ställs på dig som kille respektive tjej av det motsatta könet i klassrummet?

Kommentar:

19. Finns det saker som pojkar får göra i klassrummet men inte flickor?

I så fall vad?

Kommentar:

20. Om din lärare behöver hjälp i klassrummet ber hon/han en pojke eller flicka och i så fall med vad?
Kommentar:
21. Vad tänker du på när du hör ordet könsroll?
Kommentar:
22. Nackdelar med att var tjej respektive kille?
Kommentar:
23. Om en tjej i klassrummet börjar bete sig manligt och vice versa hur tror du att omgivningen skulle reagera då och hur skulle du reagera?
Kommentar:
24. Förekommer sexuella trakasserier i klassrummet?
Om ja, på vilket/vilka sätt?
Kommentar:
25. Tycker du att läroböckerna vänder sig lika mycket till pojkar som flickor?
Kommentar:

Bilaga 2

Observationsschema: Helklass

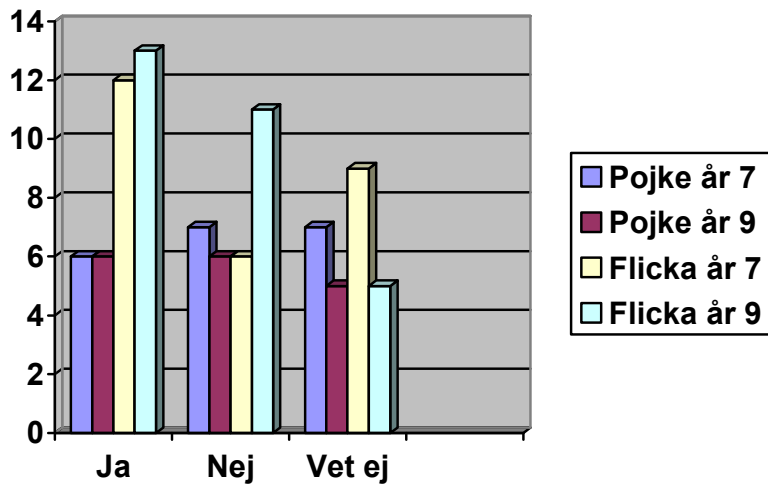
Klass:

Ämne:

POJKAR	
FLICKOR	

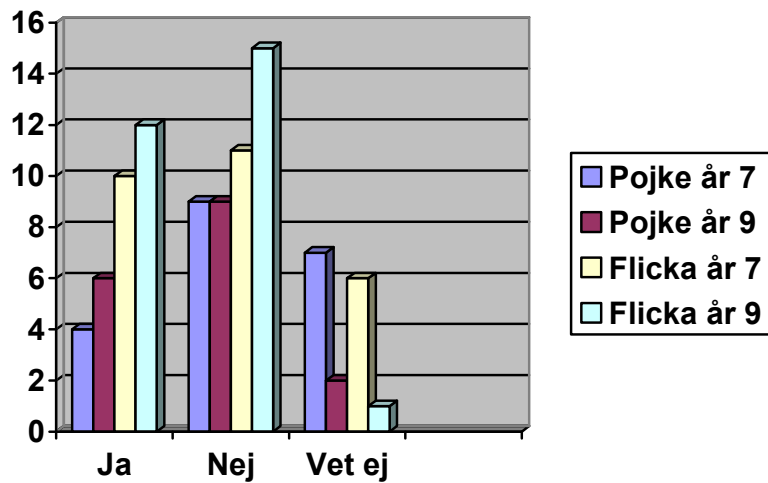
Kommentarer:

Bilaga 3

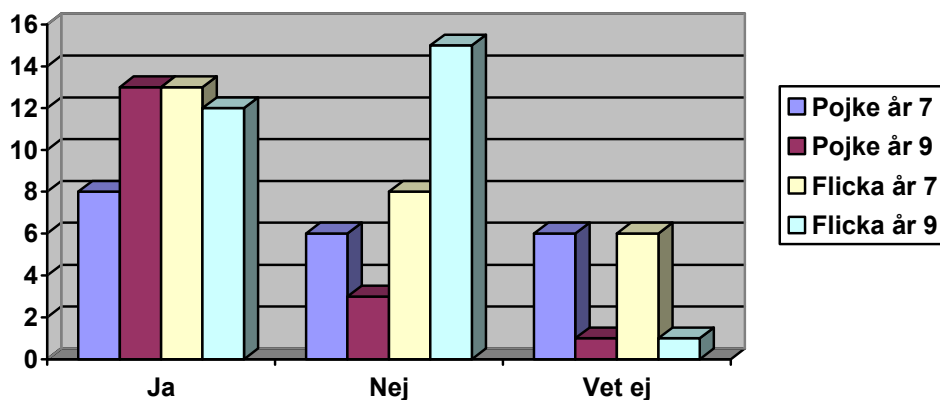
Figur 1

Fråga 5: Anser du att det är någon skillnad i utrymme mellan pojkar och flickor i klassrummet?

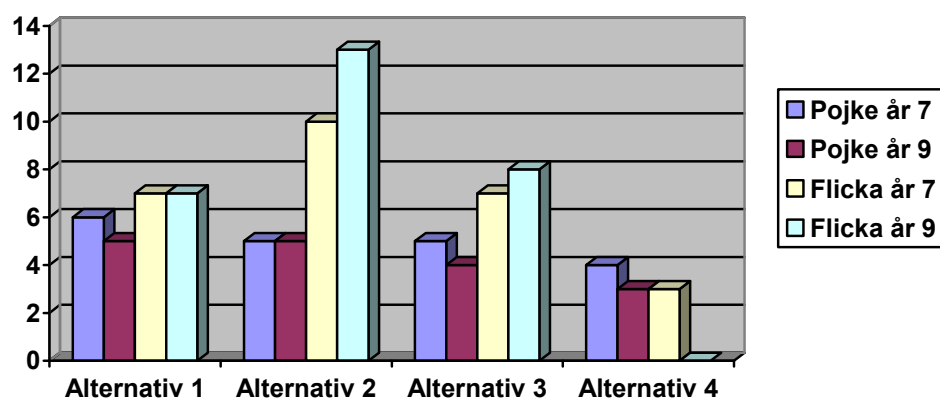
Figur 2

Fråga 9: Förväntas pojkar och flickor prestera lika bra i ämnen som matematik, idrott och NO ämnen?

Figur 3

Fråga 10: Förväntas pojkar och flickor prestera lika bra i svenska, engelska, hemkunskap och SO ämnen?

Figur 4

Fråga 13 : Jag anser att pojkarna får mer uppmärksamhet av lärarna i klassrummet än flickorna?